

Henning Rasmussen: Jeg vil gerne foreslå, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring i lov om valg til folketinget.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 497, fremsættelsen i tidenden sp. 608).

Formanden: Sammen med denne sag foretages de under punkterne 3 og 4 på dagsordenen opførte sager, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om valg til folketinget [af Iver Poulsen m. fl.].

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 493, fremsættelsen i tidenden sp. 568).

Første behandling af forslag til lov om ændring i lov om kommunale valg.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 509, fremsættelsen i tidenden sp. 608).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Indenrigsministeren (Hans R. Knudsen): Jeg har et par bemærkninger at gøre om det forslag til lov om ændringer i lov om valg til folketinget, som er fremsat af det ærede medlem hr. Iver Poulsen m. fl.

Med hensyn til forslaget om ændring af spærrereglen skal jeg ganske kort sige, at det er et af de mest vidtgående forslag om dette emne, der endnu har været fremsat her i tinget. Forslaget vil i realiteten betyde et fudstændigt brud med det princip, som spærrereglen er udtryk for, og jeg kan ikke tænke mig, at der kan samles flertal for et sådant forslag. Men som jeg gav udtryk for ved min fremsættelse af regeringsforslaget, går jeg ud fra, at spørgsmålet om spærrereglen nærmere afgrænsning tages op i folketingsudvalget, og vi må så her se at nå frem til et resultat.

Forslaget om forbud mod, at politiske

partier modtager støtte fra faglige organisationer, er motiveret med, at man nu, da et sådant forbud ikke eksisterer, tvinger medlemmer af faglige sammenslutninger til at yde økonomisk støtte til politiske partier, som de eventuelt er modstandere af. Jeg kan ikke tilslutte mig de ærede forslagsstilleres argumentation, der forekommer mig at skyde langt over målet. Det er dog naturligt, at de politiske partier modtager støtte til deres arbejde ikke blot fra enkeltpersoner, men også fra sammenslutninger, og jeg tror også, det vil være forbundet med store tekniske vanskeligheder at nå frem til regler — og regler, der ikke kunne omgås — om, hvilke organisationer der i så fald måtte støtte politiske partier, og hvilke der ikke måtte.

Jeg kan ikke give det fremsatte lovforslag min tilslutning, men jeg er indforstået med, at lovforslaget inddrages under de drøftelser, der måtte finde sted i det udvalg, som jeg lige har omtalt.

Må jeg have lov til at benytte lejligheden til at gøre opmærksom på en lille trykfejl, som har indsneget sig i det af mig fremsatte forslag til lov om ændring i lov om valg til folketinget. Ændringen under § 1, punkt 4, skal indledes således:

„I § 18, stk. 1, 4. pkt....“

Ordene „§ 18“ er gledet ud, og jeg gør altså opmærksom på, at dette skyldes en trykfejl.

Holger Eriksen: De to lovforslag, som er fremsat af den højtærede indenrigsminister, og som her foreligger til behandling, giver med undtagelse af en enkelt paragraf ikke anledning til mange bemærkninger fra min side.

Det er en naturlig sag, at vælgere, der har været midlertidigt bortrejst til et andet land, ikke af den grund skal miste deres valgret. Særlig vakte det fortrydelse hos dem, der havde været indlemmet i den internationale styrke i Gaza, at de, da de kom hjem, opdagede, at de havde mistet deres valgret. Det samme har været gældende for dem, der en tid har været beskæftiget i Grønland. Dette misforhold bliver nu rettet.

Det er også rimeligt, at indenrigsministeriet, uden at der skal en valglovsændring til, får muligheden for at lade

[Holger Eriksen.]

ændringer i den kommunale inddeling følge op af ændringer i valgkredsinddelingen. De fleste af de ændringer i valgkredsene, der er foreslået, har ændringer i den kommunale inddeling som baggrund, bortset fra tilfældet i Odense amt, hvor man ved en fejltagelse ændrede de to Odensekredse; men den fejltagelse bliver nu redresseret.

Endvidere bliver det fastslået, at en vælger ikke kan være stiller for mere end ét parti. En sådan bestemmelse skulle i almindelighed være overflødig, idet man normalt må gå ud fra, at en stiller helt og fuldt går ind for sin kandidat. Det har imidlertid vist sig, at det ikke i alle tilfælde er rigtigt. En af socialdemokratiets pionerer har fortalt mig, at da han første gang var opstillet som folketingskandidat, spurgte han en mand i en bestemt kommune, om denne ville være stiller for ham. Manden svarede beredvilligt ja. Men på valgdagen fik min hjemmelsmand ikke en eneste stemme i den pågældende kommune. Da han talte med stilleren om dette mærkelige forhold, svarede denne: nå, du tænker på, at jeg ikke har stemt på dig; det skal du ikke være forbavset over; jeg har altid stemt radikalt, og det vil jeg fortsætte med; men jeg syntes, det var en skam, at du ikke kunne finde en stiller i kommunen, og så syntes jeg godt, jeg kunne gøre dig den tjeneste at skrive under. Da det har vist sig, at andre ræsonnerer på samme måde, har det været nødvendigt med ændringen, hvilket dog ikke hindrer, at en stiller stadig kan stemme på andre partier end det, han anbefaler, jfr. f. eks. det stemmetal, som hr. Galster opnåede i Holstebro-kredsen.

Den væsentligste ændring er den, der vedrører de syges adgang til at afgive stemme. Lige så sikkert, som det er, at sommer følger vinter, lige så givet er det, at der efter hvert valg kommer beklagelser over, at de syge ikke har haft adgang til at stemme, og der er heller ingen tvivl om, at det for enkelte er en følelsesmæssig belastning, at de således unddrages det, som de anser for en menneskeret. Imod dette synspunkt kan imidlertid anføres tungtvejende argumenter, som bl. a. er kommet til udtryk igennem udtalelser fra lægeautoriteterne. Og med hensyn til fundamentet for et demokratisk valg, nemlig

den ubetingede hemmelighed af, hvorledes enhver har stemt, da anfører man, at tilladelse til at lade alle syge afgive stemme vil stå i et misforhold dertil. Det må indrømmes, at det foreliggende forslag ikke på noget punkt krænker valghemmeligheden. Spørgsmålet er derefter, hvad lægerne vil sige, og i anden omgang, om det virkelig er muligt, når man har givet den første indrømmelse, så at blive stående dér. Skal de, der befinder sig på offentligt sygehus eller helbredelsesanstalt, have ret til at stemme, er det svært at sige nej til de patienter, der befinder sig på private klinikker eller sygehjem eller er sengeliggende i hjemmet. Men hvis de sidste skal med, er valghemmeligheden borte; der er ingen, der kan kontrollere, at en sådan vælger ikke har solgt sin stemme, og at køberne ikke har påset, at handelen blev opfyldt. Hvis man ikke forlanger lægeattest — og det er formodentlig udelukket — vil også en rask, der ønsker at sælge sin stemme, kunne betjene sig af disse regler under påberåbelse af at være syg.

Jeg ved ikke, hvordan det vil gå med denne del af lovforslaget, men hvis det ikke skulle blive gennemført, vil jeg imidlertid henstille, at man udvider bestemmelsen om de bortrejstes adgang til at afgive stemme således, at den kommer til at omfatte ikke blot dem, der forventer at være bortrejst på valgdagen, men også sådanne, som forventer at være indlagt på et hospital på valgdagen, selv om dette hospital er beliggende i valgkredsen. I sådanne tilfælde vil stemmen nemlig være afgivet under behørig kontrol, og uden at der sker noget med hensyn til stemmeafgivningshemmeligheden.

I øvrigt kan der være grund til at pege på andre ændringer, som måske ville være ønskelige. Jeg skal nævne bestemmelsen om, at valget for købstædernes, Københavns og forstadskommunernes vedkommende ikke må slutte før kl. 21, medens man tillader, at afstemningen slutter kl. 20 i de egentlige landkommuner. Jeg skal indrømme, at der engang har været et grundlag for en sådan bestemmelse; man har frygtet for, at folk ikke kunne nå at komme til afstemningsstedet, når de skulle være færdige med deres arbejde, og nå at komme hjem for at blive vasket og for at spise, og derfor var man bange for at slutte ved

[Holger Eriksen.]

20-tiden. Men med de arbejdsforhold, vi har i dag, kan der ikke være nogen saglig begrundelse for at fortsætte til kl. 21.

Efter hvad jeg har bragt i erfaring, har man da også ved det sidste valg konstateret, at fra det øjeblik, fjernsynsapparaterne gik i gang, d. v. s. kl. 20, indfandt der sig praktisk talt ingen stemmeberettigede, og de få, der kom efter den tid, kunne sandsynligvis lige så godt være kommet før kl. 20. En ændring her vil betyde, at vi kan få resultaterne frem en time før, og så stor er interessen for valget i hvert fald blandt vælgerne, at alle, der har et radioapparat, eller i hvert fald de fleste af dem, gerne vil have så meget med som muligt, og derfor er det en fordel, at resultaterne kan foreligge en time før. Af den grund tror jeg at man skulle tage under overvejelse at fastsætte kl. 20 som tiden for valgets afslutning på alle valgstederne.

I forbindelse dermed kunne jeg også godt tænke mig en ændring af den meget udførlige paragraf, der handler om, hvorledes man bærer sig ad med at tælle stemmesedler op. I og for sig synes forudsætningen for den at være, at indenrigsministeriet tvivler lidt på, at valgbestyrelsesmedlemmerne kender de meget indviklede regler for addition. Men det er nu nok at undervurdere valgbestyrelsesmedlemmernes intelligens; jeg tror godt, de selv kan finde ud af, hvorledes de skal bære sig ad med at tælle stemmesedler op — måske med en påmindelse om, at der skal foretages en fintælling, men det er jo under alle omstændigheder en forudsætning. Jeg ved, at der er mange steder, hvor man blæser på disse regler og i kraft deraf får resultatet hurtigere frem, end hvor man sidder og vil opfylde lovens bogstav. Når en lovbestemmelse ikke mere har nogen praktisk hensigt, bør man hurtigst muligt afskaffe den, og jeg tror derfor, at man skulle forenkle dette område.

Jeg ved ikke, om det er uartigt at rejse spørgsmålet om fastlæggelse af valget til en søndag; jeg ved jo, at det har været nævnt ved forskellige lejligheder, og jeg ved også, at man i visse kirkelige kredse har reageret voldsomt imod det. Men i betragtning af, at man praktisk taget i alle andre lande — også dem, der normalt bliver anset for at være meget klerikale —

kan have søndagen som en fast valgdag, uden at der fra kirkeens side reageres derimod, er det egentlig lidt forbavsende, at der skulle være noget ukirkeeligt i, at vi her i vort land tog det praktiske skridt at bruge søndagen som afstemningsdag, hvorved man ville kunne nedsætte omkostningerne både for det offentlige og for den enkelte i ganske betydelig grad.

Generelt tør jeg ikke røre ved spørgsmålet om ændringer i opstillingskredsene, og jeg indrømmer, at skulle man nå dertil, at man helt lod dem bortfalde og gik over til rene amtsvalg, ville det jo være overflødigt med ændringer. Det fremgår af valglovskommissionens betænkning fra 1920, at man anså bevarelsen af opstillingskredsene for at være et overgangsfænomen og regnede med, at man i løbet af kort tid ville gå over til de rene amtsopstillinger, men det er jo ikke sket endnu.

Ser man nu på de afgivne stemmer, der jo dog i nogen grad afspejler vælgertallet, viser det sig, at de i Bispebjergkredsen ligger på 40 000 og i Brønshøjkredsen på godt 45 000, medens der i rådhuskredsen og havnekredsen kun var 10 000. På øerne lå Gladsaksekredsen som en flot nr. 1 med godt 71 000, medens Stubbekøbingkredsen måtte nøjes med godt 9 000; den største kreds var altså næsten 8 gange større end den mindste. Det kan i hvert fald ikke være nogen retfærdig valgkredsfordeling. Det kan naturligvis gøres gældende, at det ikke berører fordelingen af mandaterne mellem partierne, men hvad personerne angår, kommer man ikke uden om, at vælgerne i de store kredse får forholdsvis mindre indflydelse end vælgerne i de små kredse.

Jeg ved som sagt ikke, om det går an at fremsætte et fromt ønske om en udligning, hvis opstillingskredsene skal opretholdes, men jeg ved, at i 3 amter og storkredse er det påtrængende nødvendigt at der laves nye opstillingskredse; det er østre storkreds, Københavns og Århus amter. Årsagen er, at socialdemokratiet har fået valgt alle sine kandidater i disse amter og storkredse, således at det ikke råder over suppleanter. Særlig påkrævet er det i Københavns amt, hvor man efter den nye fordeling af kredse og tillægsmandater, der vil komme i løbet af et halvt års tid, når resultatet af folke-

[Holger Eriksen.]

tællingen foreligger, let kan komme ud for, at socialdemokratiet får krav på 2 mandater mere, end der er kredse, og altså også 2 mandater mere, end partiet har opstillet kandidater. Skal man til at lave nye kredse i disse 3 områder, vil det vel være hensigtsmæssigt, om man samtidig foretager en almindelig revision af kredsinddelingen disse steder, og mon det så ikke skulle være hensigtsmæssigt også at tage hele København med i ændringerne?

Der er erfaring for, at der ikke kan fremsættes et forslag om selv den mindste ændring i valgloven, uden at man skal til at drøfte dens principper. Der er mere end tegn i sol og måne på, at det også vil ske denne gang. Jeg henviser til den højtærede statsministers tilsagn om, at vi kan tage spærrereglen op til drøftelse, til de uafhængiges lovforslag, som her ligger til behandling, og til nogle valglovsbetragtninger, det ærede medlem hr. Erik Eriksen har været inde på. Jeg mener derfor, at jeg lige så godt kan lægge op til en sådan diskussion; den kommer jo alligevel.

Først og fremmest finder jeg anledning til at understrege, at den valglov, vi har, ikke er dårlig; den fordeler mandaterne i et rimeligt forhold til stemmerne på samme tid, som den spreder dem jævnt ud over hele landet. Fejlen er måske, at den er for god, hvormed jeg mener, at den tager for mange i og for sig berettigede hensyn, hvilket gør den kunstig og indviklet. Det er slemt nok, at den er uforståelig for mange, men værre er det, at den undertiden synes at virke i strid med den sunde fornuft.

Tag nu tilfældet fra Frederiksborg amt, hvor 22 stemmer mere til venstre ville have givet dette parti et mandat på socialdemokratiets bekostning. Alle kan forstå, at et mandat kan vindes eller tabes på en meget ringe stemmeforskydning; det er nu engang valgets lov. Derimod er det svært at forstå kædereaktionen. Hvis venstre virkelig havde opnået de 22 stemmer mere i Frederiksborg amt, ville partiet som sagt have opnået et kredsmandat mere dér og socialdemokratiet have tabt et, men til gengæld ville socialdemokraterne i søndre storkreds have vundet et tillægsmandat, medens venstre i østre storkreds ville have mistet sin eneste repræsentant, det ærede medlem hr. Anker

Lau, der formodentlig ville have været komplet uskyldig i, at venstre i Frederiksborg amt havde fået 22 stemmer mere.

Det ærede medlem ville i så fald have haft den samme anledning som Wessels bager til at græde gudsjammerligt over resultatet, og hvis det ærede medlem ikke græd, så er jeg i hvert fald så høflig at antage, at de godt 25 000 venstrevælgere i København, som derefter ikke ville være blevet repræsenteret, havde givet udtryk for megen fortrydelse over, at de således var lukket ude.

Lad os tage et andet, et ganske vist tænkt eksempel. Som jeg allerede har nævnt, vil den sidste folketælling medføre en vis forskydning af mandaterne. Det forlyder, at Randers amt vil miste et af sine kredsmandater, der flyttes til Københavns amt; det ville ikke give nogen forskydning i mandaternes fordeling mellem partierne, men i høj grad betyde noget for den landsdelsmæssige fordeling. Det blev venstre, som måtte aflevere mandatet i Randers amt, men da det derved fik krav på 2 tillægsmandater i stedet for et, ville det tage et tillægsmandat i Københavns vestre storkreds. Dermed var sagen dog ingeniørlunde klaret, thi så måtte de konservative afgive et mandat i Københavns søndre storkreds, og dette mandat ville så igen senere dukke op i Sønderjylland. Det kredsmandat, venstre tabte i Randers, ville tilfalde de radikale i Københavns amt, dog med den virkning, at deres tillægsmandat blev omdannet til et kredsmandat; men derved blev et tillægsmandat ledigt på øerne, og det ville tilfalde socialistisk folkeparti i Frederiksborg amt. Til gengæld ville dette parti så tabe et mandat i Ribe amt. Jeg er klar over, at de ærede medlemmer naturligvis har haft let ved at følge med i denne udvikling. Derimod er jeg ikke helt så sikker på, at de ville kunne få alle deres vælgere til at forstå rimeligheden i den. (Økonomiministeren [Bertel Dahlgaard]: Nej, det kan jeg heller ikke!). Den højtærede økonomiminister mener — det har jeg for resten hørt før i et udvalgsmøde — at der er ingen, der har brev på at kunne forstå valgloven; men jeg tillader mig i al beskedenhed at mene, at det i hvert fald ville være hensigtsmæssigt, hvis man gav love, som der var udsigt til at et vist antal af befolkningen kunne begribe.

[Holger Eriksen.]

Spørgsmålet er så, om der kan findes noget andet og bedre. Der er jo nok nogle, der er tilhængere af flertalsvalg i enkeltmandskredse. Jeg mener, at dette system er bedre end sit rygte. Det har mange fordele, og det er i og for sig forståeligt, at englænderne ikke vil opgive det; men det lider unægtelig af en meget alvorlig skavank, nemlig den, at et parti kan opnå ubetinget flertal på en relativt ringe procentdel af stemmerne. Bortset fra at dette system næppe vil være i overensstemmelse med grundloven, er der ingen grund til at drøfte det i et land, hvor man i 40 år har haft forholdstalsvalg og derfor har skabt helt andre traditioner end dem, der er gældende f. eks. i England.

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen har, så vidt jeg har forstået — jeg har ikke selv læst referatet af talen — slået til lyd for overgang til det svenske system med valg i amtskredse, uden tillægsmandater, og for subsidiær stemmeafgivning, ikke i forhold til partierne, men til de opstillede kandidater inden for det enkelte parti. Man kan vel også betegne det som anvendelse af kvalitetsmetoden. Hvad angår det sidste, er der igen mange forskellige systemer, og det ville nok blive svært at finde ud af, hvilket man skulle foretrække, og hvilket der var mindst indviklet. Men i almindelighed vil jeg mene, at hvis man hidtil, hvad angår forståelse af valgloven, har pisket vælgerne med svøber, ville indførelse af kvalitetsmetoden betyde, at man piskede dem med skorpioner. Hvad det første derimod angår, må jeg indrømme, at det svenske og det norske system, der i høj grad er identiske, er meget tiltalende og bl. a. rummer den fordel, at mandaterne falder, hvor stemmerne er, samtidig med at det er så simpelt, at enhver skoledreng kan forstå det.

Men har det ærede medlem hr. Erik Eriksen monstro forsøgt at regne ud, hvorledes mandatfordelingen ville blive, hvis man anvendte det svenske system, og hvis man i modsætning til, hvad der er tilfældet i Sverige og Norge, tillod listeforbund? Jeg har gjort det, og resultatet var for så vidt opløftende, som det gav socialdemokratiet betydelig flere mandater, end det

har nu; men mon det er en fordel i det ærede medlems øjne?

Jeg mener dog, man må underkaste disse tanker en dybtgående prøvelse i valglovsudvalget, bl. a. fordi der foreligger forskellige andre muligheder. Der er et utal af forholdstalsvalgregler. Ved at manipulere med dem eller ved at gå over til større områdeenheder end amter kan der rådes bod på i hvert fald nogle af de tilsyneladende urimeligheder, der klæber ved det svenske system. Jeg afviser altså ikke tanken om at undersøge dette spørgsmål. Jeg mener tværtimod, at vi skal se på, hvad der kan laves i den retning, og at man skal lade foretage de nødvendige beregninger, selv om det måske vil medføre, at forslaget ikke vil kunne nå at blive færdigbehandlet i denne samling.

Det er klart, at overgang til et sådant system vil bevirke, at spørgsmålet om spærrereglen helt bortfalder. Herom vil jeg i øvrigt sige, at det er min opfattelse, at netop det sidste valg i høj grad har bevist, at den virker efter sin hensigt, og at den ikke kan undværes. Hvad var det, der skete ved sidste valg? To partier, der i en meget lang årrække har været repræsenteret i tinget, gled ud, og to andre partier kom ind. Det sidste viser, at reglen ikke hindrer nye partidannelser, og det har heller aldrig været hensigten med den. Det, den gik ud på, var, at man skulle have garanti for, at de partier, der blev repræsenteret i folketinget, havde en vis styrke, og den omstændighed, at to partier gled ud, selv om de havde været repræsenteret i mange år, har vist, at reglen aldeles ikke var en speciel sikring for de bestående partier, hvad man undertiden har søgt at gøre gældende.

Jeg er af den opfattelse, at spærrereglen under en eller anden form er mere påkrævet i dag end nogen sinde. Jeg grunder ikke denne opfattelse på et eller andet partipolitisk hensigtsmæssighedssynspunkt, men alene på hensynet til demokratiet. Skal dette bestå, må der kunne dannes en regering, der har et flertal bag sig, men jo flere småpartier der opstår, jo vanskeligere bliver det at nå dette mål.

Når jeg ser bort fra det slesvigske parti og grønlønderne, er der i øjeblikket 6 partier

[Holger Eriksen.]

repræsenteret her i salen. Udenfor er der 3 partier, der tidligere har været repræsenteret, men der er tendenser i retning af en betydelig større partisplittelse. I Ålborg sidder der en mand og samler underskrifter til et specielt motorparti. Der har været talt om et detailhandlerparti, nogenlunde svarende til det erhvervsparti, vi engang for mange år siden havde repræsenteret her. Der har også været talt om et grundejerparti, der let kunne fremkalde et lejerparti. Et nynazistisk parti er vel heller ikke uden for mulighedernes grænse, og den omstændighed, at hr. Galster opnåede så uendelig få stemmer ved sidste valg, har i og for sig ingen forbindelse dermed og modsiger i hvert fald ikke, at et sådant parti kunne dannes. Der kan vel også genopstå et nyt LS-parti. På et sådant grundlag ville det være meget svært at opnå et regeringsdygtigt flertal, men bortset derfra kunne der opstå situationer, som var aldeles ødelæggende for demokratiet, nemlig i tilfælde af, at der samledes to lige store blokke, der hver især kun manglede et enkelt mandat for at give flertal, og f. eks. motorpartiet eller et andet af småpartierne, der var dannet udelukkende for at pleje særinteresser, blev tungen på vægtskålen. Man kunne risikere, at en af disse blokke fandt anledning til at købe det afgørende mandat ved at imødekomme de særinteresser, dette mandat repræsenterede, skønt blokken i almindelighed var modstander deraf. Den slags ville føre til politisk korruption.

At tale om, at spærrereglen er udemokratisk, er helt hen i vejret. Mig bekendt findes der kun ét land i verden, som giver de små partier så store muligheder for at blive repræsenteret, som Danmark gør; det er Holland. Alle de øvrige gør det vanskeligere for de små partier, og man vil vel ikke i fuld alvor påstå, at f. eks. den svenske valgordning er udemokratisk. Noget andet er, at det ikke ubetinget behøver at være et bestemt antal stemmer, der bliver afgørende for, om et parti skal repræsen-

teres. Der kan anvendes procenter og meget andet; det kan vi tale om i udvalget på samme måde, som vi kan tale om alle de øvrige problemer.

I denne forbindelse er der også fremsat forslag om i stedet for spærrereglen at forøge tallet på dem, der skal underskrive, det, der skal til for at anmelde et nyt parti. Der har været nævnt 20 000 i stedet for 10 000. Jeg tør ikke benægte, at de 20 000 måske ville virke næsten lige så stærkt som reglen om de 60 000. I hvert fald tror jeg ikke, at man skulle meget højere for at opnå den samme virkning, fordi det nu engang er betydelig sværere at skaffe den slags underskrifter, end det er at samle vælgere. Når jeg alligevel er imod og ubetinget imod, skyldes det, at det i så høj grad smager af, at man ville skabe en særstilling for de eksisterende partier, og det har jeg aldrig været tilhænger af.

Jeg husker ikke, hvor mange underskrifter det ærede medlem hr. Aksel Larsen samlede, men det var vistnok noget i retning af 14 000. De var for så vidt overflødige, for det ærede medlem var medlem i forvejen og kunne derfor uden videre anmelde sit parti. Men hvis nu dette ikke havde været tilfældet, og hvis de 14 000 underskrifter var det maksimum, som det ærede medlem var i stand til at samle, ville en sådan ny bestemmelse altså have bevirket, at et parti, der kunne samle stemmer til 11 mandater, overhovedet ikke blev repræsenteret her i tinget, mens derimod 2 partier, der hver især kun kunne samle stemmer til 4 mandater, ville have opnået repræsentation. (*Afbrydelse:* Det kan vi ikke have!). Nej, det kan vi ikke have, det er simpelt hen uforsvarligt, og i hvert fald ville det blive angrebent — og med rette — af alle dem, som ønsker, at en valglov skal bygges op på retfærdsprincipper.

Med hensyn til det lovforslag, der er fremsat af det ærede medlem hr. Iver Poulsen m. fl., skal jeg henvise til de bemærkninger, jeg allerede har gjort, og i øvrigt føje til — jeg tillader mig et enkelt

[Holger Eriksen.]

kort citat, der står i Folketingstidende 1960-61, 2. samling, sp. 569:

„De første hundrede år under vor frie forfatning fandtes ingen spærreregler, og alligevel har der altid været mulighed for dannelse af en regering.“

Ja, denne udtalelse er efter min mening udtryk for højdepunktet af begrebsforvirring. Intet system har en så voldsom spærregel som netop flertalsvalg i enkeltmandskredse, og jeg kan oplyse, at hvis dette system havde været rådende ved sidste valg og afstemningen i øvrigt var blevet akkurat som nu, ville venstre have opnået 34 mandater, de konservative 6, og resten ville være tilfaldet socialdemokratiet. Det var vel nok en spærregel med virkning.

Hvad angår forbuddet mod, at et parti modtager støtte fra faglige organisationer, vil jeg for det første udtale min forbavselse over, at det skulle være forbudt sådanne organisationer at støtte et parti, som varetog de pågældende organisationers interesse; men jeg vil udtale endnu større forbavselse over, at det kun skulle være de faglige organisationer, dette forbud skulle gælde. Hvorfor så ikke tage alle andre organisationer og sammenslutninger med? Hvorfor ikke medtage aktieselskaber f. eks.? Eller hvad mener man egentlig om de svine kroner, som LS i sin tid opkrævede, og som man tegnede under et så voldsomt tryk, at det næsten mindede om vold?

I samme forbindelse kan man også tale om de mægtige tilskud, som dette LS-parti dengang fik fra Majoratsforeningen. Hvorfor skulle det ikke være forbudt Majoratsforeningen at yde tilskud, når det skal være forbudt de faglige foreninger? Jeg tager næppe fejl i, at et ikke ringe antal af bondepartiets vælgere er indgået i det uafhængige partis vælgerskare, selv om de to partier naturligvis ingenlunde er identiske, og jeg vil henstille til de ærede repræsentanter for de uafhængige, at de prøver at tale med disse deres vælgere om svine kroner eller om tilskuddene fra majoratskasserne.

Jeg skal i øvrigt på mit partis vegne anbefale de lovforslag, der er fremsat af den højtærede indenrigsminister, og give tilsagn om medvirken til en grundig, — jeg kan vel i og for sig også bruge den forslidte

vending fordomsfri — behandling af valglovsproblemerne i almindelighed i det udvalg, som tinget allerede har besluttet at nedsætte, og som jeg senere vil foreslå at disse lovforslag henvises til.

Harald Nielsen: Det ærede medlem hr. Holger Eriksen indledte sin tale med at fremdrage nogle forskellige forhold, som ikke er omhandlet i de lovforslag, som vi her har til behandling, og jeg skal ikke gå ret meget ind herpå, da vi rimeligvis får lejlighed til at drøfte dem i udvalget. Det ærede medlem taler om, at man skal slutte valgbehandlingen kl. 20; det kan vi drøfte i udvalget. Fra venstres side ser vi meget gerne, at den tid, hvorpå man slutter valgbehandlingen, bliver ens overalt, hvad den jo ikke er i øjeblikket.

Det ærede medlem var også inde på, at vi skulle flytte vor valgdag til en søndag. Det er jeg ikke tilhænger af, og jeg vil gøre det ærede medlem opmærksom på, at der her gør sig andre hensyn gældende end de rent kirkelige. Det er jo sådan efterhånden, at mange mennesker holder weekend og drager ud til deres sommerhuse eller tager på udflugt, og jeg tror, det vil vække megen modstand, også andre steder end blandt dem, der er særlig kirkeligt interesseret, hvis vi flyttede vor valgdag til en søndag. Vi har jo ikke hørt nogen særlig beklagelse over, at vi holder valg på en almindelig hverdag.

Alle de øvrige forhold, som det ærede medlem hr. Holger Eriksen fremdrog, og som ikke nævnes i selve de lovforslag, der er til behandling, synes jeg det er meget naturligt at gennemdrøfte i det udvalg, som skal nedsættes.

Jeg kommer herefter til de valglovsændringer, der er foreslået fra regeringens side. Bortset fra dem, der vedrører de syges adgang til at stemme, giver de foreslåede ændringer mig ikke anledning til at gøre mange bemærkninger. De synes for de flestes vedkommende særdeles velmotiverede ud fra de indhøstede erfaringer og egner sig i øvrigt bedst til nærmere drøftelse i udvalget. Dog må jeg om tilføjelsen til § 17 i folketingsvalgloven, gående ud på for fremtiden at bemyndige indenrigsministeren til i forbindelse med ændringer i landets kom-

[Harald Nielsen.]

munale inddeling at foretage heraf følgende forandringer i valgkredsinddelingen, sige, at det må vi se nærmere på i udvalget.

Det kan kanhænde være meget praktisk og noget, der måske normalt ikke er større at sige til, men der foreligger sikkert ingen stor nødvendighed for en sådan bemyndigelse, da de ændringer, der her kan blive tale om, ikke er flere, end at folketinget har tid til på normal vis ved ændring i valgloven at foretage dem, og når det er tilfældet, så lad os blive fri for denne bemyndigelse. Der knytter sig altid til ændringer i valgkredsinddelingen lokale interesser af forskellig art, som jeg synes det er særdeles godt at man kan komme til et folketingsudvalg med.

Den vigtigste ændring i lovforslaget går ud på at give de syge adgang til at stemme, de syge, der ligger på hospital, og de skal stemme pr. brev hos sygehusinspektøren. Det er jo et spørgsmål, vi mange gange har diskuteret, og i venstre har vi altid været sympatisk stemt for at åbne adgangen for de syge til at stemme, så langt som det er foreneligt med de lægelige hensyn. Men vi ved jo af erfaring, at det møder meget betydelige modstand hos lægerne, og vi ved af erfaring, at der knytter sig mange problemer hertil.

Regeringsforslaget indfører imidlertid en forskelsbehandling af de syge, som jeg ikke synes om. Det er kun de syge på sygehuse og offentlige helbredelsesanstalter, der får lejlighed til at stemme; syge på private klinikker, private sygehjem og syge, der ligger hjemme, får ikke en sådan adgang. Man kan være sikker på, at denne forskelsbehandling vil give anledning til kritik og, synes jeg, også en vis berettiget kritik. Vi må ændre på dette punkt og prøve på, om det ikke er muligt at stille alle syge lige. Enten må de alle have adgang til at stemme, eller også må man blive ved den bestående ordning. Alle syge må have adgang til at stemme, så langt som lægelige hensyn gør det forsvarligt. Der knytter sig jo ingen partimæssig interesse til dette spørgsmål, idet det må anses for sandsynligt, at sygdom rammer nogenlunde ens i alle partier, således at valgresultatet bliver så temmelig uændret, enten de syge stemmer med eller nej. Men der er en stærk interesse for at

hjælpe de syge, således at de, hvis de vil det, kan udføre deres borgerpligt. Det er vitterligt for mange syge en yderligere belastning for dem under deres sygdom, at de afskæres fra at lægge deres lod i vægtskålen ved de politiske valg. Jeg mener, vi må se nærmere på dette spørgsmål i udvalget. Jeg kan godt se det i en vis forstand berettigede i det ærede medlem hr. Holger Eriksens indvendinger: at det er så svært at lade de syge stemme hjemme, fordi det vil blive svært at bevare valghandlingens hemmelighed; der kan jo ske det, at nogen køber deres stemmer. Men jeg er ikke helt sikker på, at det er umuligt, når det skal foregå ved brevafstemning. Det skal nu udvides, således at det kan foregå i 7 dage, og jeg mener, man i udvalget må undersøge, hvilket arbejde, hvilken ulejlighed der vil være forbundet med, at valgbestyrelsen i disse 7 dage sender et par mand rundt i de hjem, hvor man har bedt om at få lov til at stemme; de skulle så være ganske ene med den syge, medens han stemmer, og hvis den syge så stemmer pr. brev, vil det i hvert fald være umuligt for den, der forsøger at købe hans stemme, at konstatere, om den pågældende nu også opfylder kontrakten. Jeg er ikke helt sikker på, at det ikke kan lade sig gøre under en eller anden form at finde frem til en ordning, hvorved vi stiller alle syge lige. Den forskelsbehandling, der foreslås indført, tror jeg vil give anledning til megen kritik.

Ja, mere har jeg egentlig ikke at sige om selve regeringsforslaget, der kun indeholder, hvad jeg her har talt om, men intet om den spærreregulering, som vel er den egentlige anledning til, at vi i det hele taget skal drøfte valglov netop nu. Det synes, som om regeringen her ikke selv har kunnet finde på noget, men håber, at folketinget kan det. Spærreregulering har vi jo drøftet mange gange i tinget, og venstres stilling til en sådan er særdeles velkendt. Jeg kan kun gentage, hvad jeg har sagt tidligere, og vore synspunkter falder temmelig nøje sammen med dem, som det ærede medlem hr. Holger Eriksen nylig gjorde gældende.

Vi har ifølge vor valglov 135 amtskredsmandater og 40 tillægsmandater. Om de 135 amtskredsmandater kæmper alle partier og personer på fuldstændig lige vilkår. Her er ingen begrænsninger for nogen

[Harald Nielsen.]

specielt; alle har lige vilkår; enhver person, der blot kan skaffe sig 25 stillere i en kreds, kan opstille sig, hvor han lyster. Der kræves ikke 10 000 vælgerunderskrifter først. Det er let og ligetil at få adgang til at bejle til vælgerne stemmer, og kan den pågældende i amts- eller storkredsen opnå så mange stemmer, at han har nok blot til det sidste kredsmandat i et amt, er han valgt. Som eksempel kan nævnes Ribe amt, hvor det sidste kredsmandat ved valget i 1957 — jeg har ikke set udregningerne fra sidste valg — blev opnået på rundt regnet 5 000 stemmer. Der var 81 000 i amtet, der stemte, og det vil sige, at 6 pct. af stemmerne gav et kredsmandat, hvilket svarer særdeles godt til, hvad der sker ved kommunalvalgene, hvor der nok som oftest skal mellem 6 og 10 pct. af stemmerne til for at give valg; og ingen har dog, så vidt jeg har hørt, kritiseret den kommunale valglov og hævdet, at det var alt for svært for en enkelt person eller et enkelt parti at blive repræsenteret.

De 40 tillægsmandater, som vor folketingsvalglov arbejder med, tilkommer imidlertid ikke personer, men partierne, idet de fordeles til disse efter partiernes samlede stemmetal. At de til sidst gives til bestemte personer, ofte helt andre end dem, vælgerne personlig har stemt på, er en anden sag, som jeg lidt senere skal vende tilbage til. Det er med hensyn til disse partierne tilkommende tillægsmandater, valgloven siger, at for at komme i betragtning ved fordelingen af dem må der en lidt større tilslutning til i vælgerbefolkningen end lige det antal stemmer, der skal til til et enkelt mandat — således som de uafhængige foreslår det. Begrundelsen herfor er velkendt; det er — som vi lige har hørt — for at modvirke den stærke opdeling i partier i folketinget, som forholdstalsvalgmoden i høj grad animerer til. Folketinget skal dog være et arbejdssted i højere grad, end det skal være en diskussionsklub, og derfor er det yderst farligt, om partiopdelingen går så vidt, at en rigsdag bliver uarbejdsdygtig og ude af stand til at træffe de nødvendige beslutninger. Så er det, råbet kommer på „den stærke mand“, diktatoren, der kan andet end snakke; det har den nyere tid vist os særdeles advarende eksempler på. Det er

for at begrænse tendensen til en for vidt-dreven partisplittelse, at denne spærregel er indsat, ikke for at holde nye bevægelser ude — det er også lige nævnt; det kan den ikke, og det skal den heller ikke kunne, og det er det nuværende folketing, som det ærede medlem hr. Holger Eriksen lige omtalte, et særdeles klart vidnesbyrd om.

Vi ved jo også fra tidligere tiders valglove, der gjorde det langt besværligere for nye partier end den nuværende at vinde fodfæste i rigsdagen, at når der virkelig i befolkningen var et behov for, hvad disse partier havde at bringe, når der var livskraft i disse bevægelser, fik de også deres plads i tinget. Der kunne siges meget mere herom, men dette må være nok til at begrunde, at vi ikke kan medvirke til den ændring, som de uafhængige har foreslået i deres lovforslag.

Det betyder imidlertid ikke, at vi finder den nugældende valglov fuldt ud tilfredsstillende. Vi har også ønsker om ændringer og kan i og for sig også godt se, at spærreglen kan virke irriterende på dem, hvem tanken om et stærkt splittet folketing ikke afskrækker; men man kan — som det ærede medlem hr. Holger Eriksen allerede har sagt det — fjerne den ved at fjerne tillægsmandaterne og gøre dem alle til amtskredsmandater, og vi vil gerne være med til at undersøge, om det ikke skulle være muligt at nå frem til en valgordning, der bygger herpå. Jeg ser også — som nævnt af det ærede medlem hr. Holger Eriksen — at de uafhængige udtaler sympati for den gamle ordning med flertalsvalg i enkeltmandskredse, en ordning, der unægtelig var langt mere hårdhændet over for nye bevægelser end den nuværende. Den ordning har også venstre været tilhænger af; men det kan ikke nytte noget at tale derom, for den lader sig ikke mere praktisere, idet forholdstalsvalgmoden er grundlovsfæstet. Men vi kan nærme os denne tilstand lidt ved at afskaffe tillægsmandaterne og indføre den svenske ordning med forholdstalsvalg i amtskredse eller måske lidt større områder, og vi vil gerne have undersøgt i udvalget, om det ikke, dels ved at man ændrer lidt ved første divisor, som bruges, når mandaterne fordeles, dels ved at man går over til større områder, 2 eller 3 amtskredse slået sammen, skulle være muligt at nå frem til

[Harald Nielsen.]

en ordning, der så nogenlunde tilgodeser hensynet til forholdsmæssigheden mellem partierne i almindelighed og over for landet i dets helhed. Det ville i mange henseender være meget værdifuldt at slippe af med tillægsmandaterne, som har andre skavanker end den spærregel, der klæber til dem, og som mange ikke kan lide. De er nemlig også med til at løsne det nære tilknytningsforhold mellem folketingsmanden og kredsen, som vi i venstre i hvert fald tillægger så stor betydning. Det kan nemlig ikke i almindelighed bestrides, at den amtskredsvalgte har et fastere tilknytningsforhold til sine vælgere end den, der besidder et tillægsmandat, som jo er kommet til veje ved sammenskrabning af vælgerstemmer i virkeligheden fra hele landet.

Jeg tror, det var Marinus Kristensen, redaktør af den store Social-Demokraten, der for mange år siden var opstillet på Lolland, og som dengang udtalte de træffende ord om tillægsmandatorordningen: det er dog en besynderlig valglov, vi har, sagde han; når jeg tager mig en dukkert i Smålandshavet og får den socialistiske bølge til at stige nede på Lolland, er resultatet det, at der dukker en socialdemokratisk folketingsmand op på Mors, men jeg bliver ikke valgt! Det ærede medlem hr. Holger Eriksen har lige givet os meget veltalende eksempler på, hvilke virkninger dette system med tillægsmandater kan have, virkninger, som vælgerne ikke kan forstå, og som de finder urimelige. Det kunne vi komme bort fra, hvis vi kunne få forholdstalsvalg i amtskredse og storkredse og helt slap af med tillægsmandaterne.

Det fører ind på omtalen af en anden ulempe ved tillægsmandatorordningen, som jeg ofte er blevet stillet over for, når jeg har talt med folk om valglovsspørgsmål, nemlig denne, at man med den valglovsordning, vi har, overflytter stemmer fra ét sted til et andet uden at tage hensyn til, at mange af stemmerne er afgivet på en bestemt person. Der er jo vælgere, der mere stemmer på personen end på partiet, og det er derfor ikke uangribeligt, at man flytter en sådan stemme et andet sted hen og lader den hjælpe med til at vælge en helt anden, en person, som den pågældende vælger slet ikke kender. Vil man heroverfor indvende, at det også kan ske for amtskredsvalgte,

hvor det samlede stemmetal for hele amtet jo bestemmer, hvor mange mand partiet får valgt i amtet, så er dette naturligvis rigtigt, men her foreligger dog den formildende omstændighed, at området ikke er større, end at vælgeren har mulighed for at kende, hvilke andre personer inden for partiet der kan blive valgt ved hjælp af hans stemme, hvis den, som han stemmer på personligt, ikke bliver valgt.

Det er ikke mindst med henblik på en yderligere forbedring af dette forhold, vi gør os til talsmænd for den kvalitative eller subsidiære afstemning, således at forstå, at man efter først at have tilkendegivet, hvem man helst vil have valgt, tilkendegiver, hvem man derefter foretrækker, hvis den, man helst ville have valgt, ikke får stemmer nok. Hvor langt man her skal gå, kan diskuteres. Jeg kender naturligvis godt alle indvendinger af teknisk art, som kan anføres imod denne afstemningsmåde, også den indvending, at den kan blive ret indviklet, men hvis vi ikke går videre end til at sige, man må stemme på én kandidat som den primære og på en anden som den sekundære, så tror jeg alligevel, det skulle være muligt at finde frem til en ordning, der ikke var så svær at have med at gøre. I hvert tilfælde ville det for mange vælgere være uhyre tiltalende, at de havde nogenlunde sikkerhed for, hvor deres stemme går hen. Det ved de ikke efter den nugældende valgordning, hvor man overflytter stemmer fra ét område til et andet, og hvor der sker så mange mærkelige ting, som det ærede medlem hr. Holger Eriksen omtalte så malende og, synes jeg, så rigtigt.

Vi mener også, at der i folketingsvalgløven, ligesom det allerede er tilfældet i kommunalvalgløven, bør åbnes adgang for listeforbund mellem partierne. Går man bort fra tillægsmandatsystemet, således at det bliver amtskredsmandater valgt efter forholdstalsvalg i amterne eller lidt større områder, så ville det ikke volde nogen vanskelighed at få gennemført noget sådant, og det ville imødekomme et meget udbredt ønske hos vælgerne.

For ikke at glemme det, må jeg måske her indskyde følgende. De uafhængige har i deres lovforslag foruden en fuldstændig slettelse af spærreglen for adgang til tillægsmandater, som vi ikke kan være med

[Harald Nielsen.]

til, hvis tillægsmandatorordningen opretholdes — hvis den forsvinder, forsvinder spærrereglen jo også — stillet forslag om at forbyde de politiske partier at modtage pengebidrag fra faglige organisationer. Det sidste er noget, som vi også fra venstres side har været inde på. Man vil her i tinget vide, at da vi behandlede spørgsmålet om organisationstvang, var vi inde på, at der med rette kunne siges at være noget angribeligt i, at organisationer, som man af hensyn til sin eksistens og sit arbejde var tvunget til at være medlem af, støttede et politisk parti, som man ikke ønskede at støtte. Det er altså et forslag, som vi selv har været inde på, og som vi meget gerne vil drøfte i udvalget. Men det forudsætter naturligvis, som det ærede medlem hr. Holger Eriksen så rigtigt sagde, at man kan foretage en virkelig afgrænsning med hensyn til, hvilke organisationer det er, man af hensyn til sin eksistens og sit arbejde er tvunget til at være medlem af, og i hvilke tilfælde man kan tillade sig at gribe ind i foreningsfriheden og sige, at fra disse organisationer kan der i hvert fald ikke bevilges penge til politiske partier; det må jo også gælde politiske partiers blade.

Jeg kan godt se, at spørgsmålet om aktieselskaber og mange andre organisationer også dermed rejses, og at afgrænsning kan være vanskelig, men kan man finde frem til en sådan afgrænsning og finde frem til kontrolforanstaltninger, som gør, at bestemmelserne ikke kan omgås, synes jeg, det ville være et fremskridt. Det er nemlig et irritationsmoment hos mange mennesker, at en organisation, som de er tvunget til at være medlem af, giver bidrag til et parti, som de absolut ikke ønsker at støtte. Jeg mener, at dette spørgsmål må man i høj grad se på i udvalget.

Sammenfattende skal jeg da sige, at vi gerne i udvalget vil arbejde på at få en bedre valglov end den, vi har i dag, og at det i vore øjne ville være et stort fremskridt, om vi helt kunne afskaffe tillægsmandaterne ved at forvandle dem til amtskredsmandater. Endvidere ville vi gerne have indført kvalitativ afstemningsmåde og adgang til listeforbund. Vi håber at kunne vinde gehør for disse synspunkter under udvalgsarbejdet og håber, det kan være muligt at

finde frem til en praktisk gennemførlig ordning.

De foreslåede ændringer i den kommunale valglov giver mig ikke anledning til bemærkninger. De er en konsekvens af de ændringer, som regeringens forslag vil indføre i folketingsvalgloven, og som jeg allerede har udtalt mig om.

Poul Sørensen: Hvad angår selve indholdet af de lovforslag, som er til behandling her, både forslaget om ændring i loven om valg til folketinget og forslaget om ændring i den kommunale valglov, har vi ikke så forfærdelig mange bemærkninger at gøre. Vi er enig i, at bestemmelserne om tilflytterlister bør tages op til saglig overvejelse. Der kan påvises et utal af urimeligheder fra det nylig afsluttede valg, og derfor er vi positivt indstillet over for den her foreslåede ændring.

Forslaget om at bemyndige indenrigsministeren til forandringer i valgkredsfor-tegnelsen i forbindelse med ændringer i landets kommunale inddeling er jo mere vidtgående, og vi ønsker i udvalget at få uddybet dette problem. Vi mener ikke, at de ændringer, der forekommer, er så talrige, at man ikke skulle kunne forelægge sagerne for det høje ting, men vi vil altså gerne se nærmere på spørgsmålet. Allerede på nuværende tidspunkt har vi fra flere sider fået anmodning om at tage forskellige lokale spørgsmål op til overvejelse. Jeg skal selvfølgelig ikke her ved sagens første behandling komme ind på enkeltheder.

Vi er enige i, at man kun kan være stiller for kandidater for ét parti, og i spørgsmålet om stemmelighed og den dermed følgende lodtrækning kan vi også støtte lovforslagets bestemmelser.

At fristen for brevstemmer udvides fra 3 til 7 dage, er en praktisk foranstaltning, og det har vi ingen bemærkninger at gøre til.

Den betydeligste af de ændringer, som nu er fremlagt til behandling, er selvfølgelig forslaget om syges afstemning. Jeg skal ikke gentage de synspunkter, der allerede har været fremført. Sagen er jo belyst fra forskellig side, og det har sin rigtighed, at vi er mange, som har været med til at drøfte dette problem ved ændringer i valg-

[Poul Sørensen.]

loven i de forløbne år. Svært har det været at finde frem til en ordning, som fyldestgør både den sikkerhed, der må være til stede, og det retfærdighedskrav, der kan rejses, men vi vil gerne fra vor side arbejde med på at få en yderligere udvidelse af syges afstemningsmuligheder. Vi erkender, at der må tages hensyn til de praktiske forhold — det kommer man ikke uden om — og vi er også ganske indforstået med, at den hemmelige afstemning bør respekteres, og at man ikke skal løbe nogen risiko for, at den tilsidesættes. Jeg deler den opfattelse, at det er ønskeligt at skabe afstemningsmuligheder for så mange som overhovedet muligt. Om vi skal gå ud over de her foreslåede regler, således at andre syge kan komme i betragtning, vil jeg gerne vente med at tage endelig stilling til, til sagen har været grundigt overvejet, men vi udtaler altså vor villighed til at arbejde med på dette område, idet vi erkender, at her foreligger et problem, som presser på, og som vi meget gerne vil have løst til vælgerens tilfredshed.

Efter disse få bemærkninger om de enkeltheder i forslaget om folketingsvalgloven, som også har relation til den kommunale valglov, vender jeg mig til det, der er hensigten med lovforslaget om ændringer i lov om valg til folketinget. Det, der her brænder på, er spørgsmålet om valglovens grundregler, først og fremmest det spørgsmål, der er aktuelt: spørgsmålet om valglovens spærreregler.

Jeg vil gerne til indledning sige, at det som bekendt ikke er mit parti, der satte dette spørgsmål på dagsordenen. Det er kommet fra anden side. Den højtærede statsminister sparede sig jo ikke, hvad løfter angik, op mod valget, og på dette område udtalte han sig på en sådan måde — det må jeg erkende — at de medborgere, der har interesse for at få spærrereglerne ændret og altså få de gældende bestemmelser slækket, måtte få det indtryk, at den højtærede statsminister indbød til at give dem medhold i de synspunkter, de ofte på dette område har fremsat. Det er vel på denne baggrund, at lovforslaget er fremsat, og derfor vil jeg gerne sige, at jeg har været såre tilfreds med den måde,

socialdemokratiets ærede ordfører har taget tingene på, idet jeg forstod, at sådan kaste det hele over bord ville det store regeringsparti i hvert fald ikke. Jeg mener også, at der her foreligger et i høj grad brugeligt forhandlingsgrundlag for de samtaler i udvalget, der nu skal finde sted. Her har vi altså det særsyn, den mærkværdighed, at der fremsættes et lovforslag, men det væsentligste, som dette forslag bygger på, har regeringen ikke taget standpunkt til. Det må vi tage til efterretning og se, om det kan klares i udvalget. Det har selvfølgelig ikke sin berettigelse at pege på, som man gør det ude omkring, at det er mindre demokratisk at have en rimelig spærreregulering, end det ville være overhovedet ikke at have nogen spærreregulering. Den ærede forrige taler har belyst spørgsmålet ved at pege på de engelske forhold, der jo er meget bombastiske, derefter også på andre landes valglove, ikke mindst på de to nordiske landes problemer, idet de mindre partier her er betydelig vanskeligere stillet, end de er ifølge den danske valglov.

Jeg vil gerne understrege, at det konservative folkeparti ikke kan acceptere det synspunkt, at man bør tilstræbe en matematisk retfærdighed. Det har ikke vor interesse. Vi mener ikke, det vil gavne sagen. Det fører meget let til en opdeling i mange små partier, som kan gøre folketinget uarbejdsdygtigt. Der har allerede været nævnt eksempler herpå, og jeg skal forskåne tinget for flere, men blot fastslå, at også vi har været opmærksom på den udvikling, der har fundet sted i andre lande, hvor man ved mange små partiers tilstedeværelse i en lovgivende forsamling har fået standset eller vanskeliggjort parlamentets væsentligste arbejde. Den tilstand ønsker vi ikke, og vi kan altså ikke bidrage til at imødekomme forslagets tanke om faktisk at vende tilbage til en spærreregulering, hvorved man næsten når til en matematisk retfærdighed. Efter vor mening bør der finde en rimelig begrænsning sted.

Andre ordførere har nævnt en række spørgsmål, og man kan vel næsten sige, at hele grundlaget for valgloven ville komme til behandling, hvis blot nogle af de tanker, som her er fremsat, gøres til genstand for overvejelse; der ville i hvert fald blive tale

[Poul Sørensen.]

om en meget betydelig ændring af den nuværende valglov, hvis disse ønsker skulle imødekommes.

Jeg hørte selvfølgelig, som vi vel alle gjorde det, med stor interesse på vor største ekspert her i tinget, det ærede medlem hr. Holger Eriksens udredning af mange problemer i den nuværende valglov, navnlig de problemer, der knytter sig til tillægsmandatorordningen. Den var jo morsom og måske overraskende, når man hørte den, men de resultater, man når frem til ved de nuværende bestemmelser, er dog ingenlunde så urimelige, som det ærede medlem søgte at gøre dem til. Hvis jeg ser på mit eget parti igennem de senere år, er det jo således, at vi ikke kan påregne at få alle vore mandater som kredsmandater, men vi har mangfoldige gange måttet være tilfredse med tillægsmandater. Man kan teoretisk sige, at mange af vore tillægsmandater hviler på stemmer fra andre amter. Nuvel, men som grundlag for det parlamentariske arbejde ændrer det jo ikke synderlig meget, om et medlem her i tinget er valgt på et kredsmandat eller på et tillægsmandat. Man har indvendt — og det er vel det stærkeste, der kan fremføres — at et sådant medlem ikke har den samme tilknytning til sin egn som et medlem, der har et kredsmandat bag sig. Jeg benægter det.

Må jeg tage et eksempel fra mit eget parti i de senere år. I en menneskealder har Fibiger været valgt i Thisted amt, i mange år på et tillægsmandat, og senere har det ærede medlem hr. H. C. Toft repræsenteret konservatismen i Thisted amt. Der har i adskillige år manglet nogle hundrede stemmer, måske oven i købet lidt mere, i at få et kredsmandat, men der er vel ingen, som vil benægte ved at betragte det daglige arbejde og tilhørsforholdet mellem folketingsmand og vælgere, at disse to personer var fuldgode repræsentanter for en landsdel. Derfor vil jeg gerne føje til de interessante bemærkninger af teoretisk art, som har været fremført imod tillægsmandaterne, at jeg synes ikke, den fulde sandhed har været udtalt her, og jeg har ønsket at sige dette, fordi jeg føler, at mangfoldige vælgere, som sender en repræsentant herind, selv om det kun er på et tillægsmandat, be-

trægter ham som repræsentant for deres egn og vedkommende befolkning, selv om han for at blive valgt har hentet nogle hundrede eller måske flere stemmer fra andre egne af landet.

Men det kommer vi jo til at diskutere, og jeg skal ikke forlænge drøftelsen herom, men sige et par ord om det, der yderligere har været fremført med henblik på nyskabelser eller ændringer i den bestående valglov.

Vi er interesseret i at undersøge, hvorledes den subsidiære stemmeafgivning eventuelt kunne indarbejdes i vor valglov. Vi er også interesseret i at finde ud af, om det listeforbund, som hjemles i den kommunale valglov, kan overføres til folketingsvalgloven. Jeg tror, at et af de spørgsmål, man oftest er blevet stillet over for ude blandt vælgerne, er: hvorfor har man dog ikke listeforbund ved politiske valg, når man kan have det ved kommunale valg? Det havde sikkert for mange vælgere klaret problemer, som de ellers har vanskeligt ved at forstå. Derfor vil vi gerne drøfte spørgsmålet, idet jeg dog med det samme vil erkende, at vi har den opfattelse, at det sikkert vil være vanskeligere at skabe mulighed for listeforbund ved folketingsvalg, end det har været ved kommunale valg. Men lad os undersøge sagen. Vi går i alt fald til denne opgave med interesse for at finde ud af, om denne form for listeforbund kan bruges i folketingsvalgloven.

Vi har også overvejet, om man ved bestemmelser om antallet af underskrifter på partianmeldelser kunne undgå en urimelig opdeling i partier. Vi er ikke sikre på, at det er den vej, vi til sidst skal ind på, men det er et interessant spørgsmål, der har været rejst både i pressen og nu her i tinget, og også det må vi arbejde videre med.

Jeg har ikke med mine foregående ord om tillægsmandater afvist muligheden af at finde frem til større områder end amterne. Man kunne opdele landet i 10-12-14 områder og inden for disse områder søge at rette nogle af de fejl, som man kan påvise i den nuværende valglov. Det er vel også den eneste måde, man kan finde frem til listeforbund på, hvis man ønsker det, at supplere og at bygge op fra grunden, som det her har været skitseret. Vi er interesseret i at være med også i det arbejde, men er

[Poul Sørensen.]

ikke ganske overbevist om, at det vil være muligt her at nå til et positivt resultat.

Må jeg sige angående de bemærkninger, som det ærede medlem hr. Holger Eriksen fremkom med om nye problemer, at vi tror, det er rigtigt at slutte afstemningen ved 20-tiden, men det kan vi jo se på, ligesom vi kan se på, om valget skal være en søndag, eller det stadig skal være en tirsdag. Det er også et spørgsmål, vi lader stå åbent, som vi nærmere kan overveje. Og lad os også tage ændringen af opstillingskredsene med ind i overvejelserne, så er vi i hvert fald sikker på, at det ikke bliver i år, vi får den nye valglov færdig, og det har vel heller ikke været meningen fra begyndelsen. Hvis man begiver sig ind i det vildnis, der nu eksisterer, ligger der store vanskeligheder her, sikkert for alle partier. Det er selvfølgelig meget vanskeligt at skulle ændre kredsinddelingen. Når ærede medlemmer endelig har erobret sig de største og bedste kredse, er det rent menneskeligt, at man nødig giver slip på dem. Også lokale og geografiske vanskeligheder kan komme frem. Men vi vil i hvert fald fra konservativ side tilsige vort medarbejderskab på dette område.

Ja, det var nogle bemærkninger, jeg ville gøre i tilslutning til, hvad der er sagt fra anden side om denne interessante lovgivning. Den er jo grundlaget for hele folketingets sammensætning, og derfor er det ikke urimeligt, men tværtimod meget forståeligt, at man både her i huset og i offentligheden vil interessere sig meget for, hvilket resultat vi når frem til.

Med hensyn til det tredje lovforslag, vi behandler, det, der er fremsat af det ærede medlem hr. Iver Poulsen m. fl., har jeg allerede angivet vort principielle synspunkt på spærrereglen. Der har været gjort opmærksom på, at det ikke er logiske slutninger, der er draget i fremsættelsestalen med henblik på spærrereglen og udviklingen i de sidste hundrede år. Det skal jeg dog ikke fordybe mig i, men blot sige, at heller

ikke jeg synes, at der er helt god harmoni.

Den anden bestemmelse, som dette lovforslag indeholder, angår bidrag fra faglige organisationer til politiske partier. Dette spørgsmål har ofte været diskuteret her i salen. Vi har haft lejlighed til fra vort partis side at svare på spørgsmål, der har været fremført i så henseende. Således er det ikke nu. De forrige gange har vi skullet forklare, hvorledes vor stilling var, og da har vi givet klar besked om, hvorledes forholdet er for vort vedkommende. Da måtte vi understrege, som det i øvrigt lå klart for enhver, at vi modtog bidrag fra faglige sammenslutninger, men at vi selvfølgelig på intet tidspunkt — og det er vel i og for sig det centrale fra partiets synspunkt — derved har ladet vor politiske frihed gå fløjten. Således tror jeg, og håber jeg, at det også er inden for alle andre partier. Jeg kan hertil føje, på baggrund af det foreliggende forslag, hvorefter det skal forbydes politiske partier at modtage sådan støtte, at hvis det viser sig, at tinget er enigt i, at man skal forsøge at begrænse dette, ja, da vil det konservative folkeparti selvfølgelig gå — og må gå — ind under sådanne regler; men vi kan ikke se, at der er foregået ting, som i og for sig berettiger et lovindgreb. Vi vil dog altså også med villighed se på spørgsmålet under det arbejde, som skal udføres i folketingsudvalget.

Med disse ord skal jeg tilsige velvillig behandling af de spørgsmål, som den høje regering har peget på, og hvor den ønsker en ændring. Jeg har desuden givet udtryk for nogle almindelige principielle synspunkter, som vil være vejledende for arbejdet med de ganske afgørende spørgsmål, som regeringen altså ikke selv har taget stilling til endnu.

Baunsgaard: De lovforslag, som den højtærede indenrigsminister har fremsat, tager sigte på en række tekniske ændringer dels i loven om valg til folketinget, dels i den kommunale valglov. Jeg skal ikke ofre

[Bausgaard.]

mange bemærkninger på de fleste af dem, idet jeg dog om den vigtigste af disse tekniske ændringer, nemlig spørgsmålet om syges adgang til at deltage i afstemningen, vil sige, at her har det radikale venstre den indstilling, at det ville være heldigt, om man i større omfang end nu fandt frem til en metode, hvorefter man kunne lade de syge deltage i valghandlingen.

Jeg ser vel berettigelsen af de betænkkeligheder, som den højtærede indenrigsminister gør gældende. Mod at gå videre, end det er nævnt i forslaget, med hensyn til at lade syge på sygehuse, private eller offentlige, og i øvrigt på offentlige helbredelsesanstalter deltage i valget kan der anføres betænkkeligheder, som kan være velbegrundede; men det kan på den anden side ikke skjules, at den skæbne ikke at kunne deltage i et enkelt valg på grund af et sygehusophold alligevel ikke er så slem som den, der må siges at ramme kronisk syge, som ikke er i stand til at forlade hjemmet, og de kronisk syge vil efter forslaget, som det nu fremtræder, fortsat ikke have mulighed for at deltage i et folketingsvalg. Jeg ville derfor være glad for, om vi virkelig kunne prøve at få drøftet disse ting igennem for at se, om der ikke skulle vise sig mulighed for i endnu større omfang end foreslået at lade syge få adgang til at deltage i valghandlingen.

De øvrige mere teknisk betonedede ændringsforslag skal jeg ikke sige mere om ved denne lejlighed; de fleste egner sig bedst til bedømmelse i et udvalg. Men jeg føler egentlig ligesom de foregående ærede ordførere, at der er større anledning til i dag at beskæftige sig med de ting, som den højtærede indenrigsminister ikke har berørt i sine forslag til ændringer. Grundloven af 1953 indeholder jo en bestemmelse om, at de nærmere regler for valgrettens udøvelse gives i valgloven, der til sikring af en ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser blandt vælgerne fastsætter valgmåden. Anskuelsernes ligelige repræsentation er altså en grundlovssikret ret, og på dette grundlag må valglovens indhold fastsættes.

Bortset fra forslaget om nedsættelse af valgretsalderen til 21 år, som vi har behandlet, kan man jo nok sige, at de mest interessante problemer i forbindelse med

ændringer af valgloven har den højtærede indenrigsminister ikke medtaget. At det først og fremmest må blive bestemmelsen om de politiske partiers adgang til at få andel i fordelingen af tillægsmandater, der trænger sig på, vil næppe forbyrse. Den såkaldte spærregel, bestemmelsen om 60 000 stemmer i hele landet, har siden grundlovsændringen i 1953 været en kilde til stadig diskussion. Skal diskussionen om en ændring af valgloven på dette punkt ikke komme ind på et skævt spor, bør man vel nok først og fremmest holde fast ved, at blandt de adgangs begrænsninger, der findes i valgloven, er bestemmelsen om de 60 000 stemmer faktisk den lempeligste.

Hvis der ikke — som det f. eks. er tilfældet med det tyske mindretals parti, det slesvigske parti — er tale om et absolut landsdelspræget parti, vil de to andre bestående regler om begrænsning i adgangen til at opnå repræsentation i folketinget — de, der går ud på, at man enten skal vinde et kredsmandat eller i et af de 3 områder, landet nu er delt op i, opnå så mange stemmer i det pågældende område, at man gennemsnitligt har fået så mange stemmer, som der i området er medgået til et kredsmandat — som regel virke strengere. Måske er det netop, fordi 60 000 stemmers reglen er den lempeligste, at diskussionen har været mest koncentreret om denne bestemmelse, og jeg vil da gerne sige, at skulle der kunne opnås tilslutning til en lempelse af denne bestemmelse, vil betydningen af de andre begrænsninger yderligere svinde ind. De, der er tilhængere af spærreglen, har anført som begrundelse, at man ville sikre demokratiets arbejdsdygtighed. Det er jo en smuk — man fristes næsten til at sige uangribelig — begrundelse, hvis det altså var den eneste og egentlige begrundelse for denne regel. Herom kan man jo have sine tvivl, og lad mig da bare sige, at tvivlen egentlig ikke er blevet mindre efter debatten i dag, ligesom jeg heller ikke kan sige, at min følelse af, at det er en lidt beskæmmende måde, man hidtil har betegnet motiverne hos os, der ønsker denne regel ændret, på, egentlig er blevet afsvækket efter den diskussion, der har fundet sted i dag.

Hvorom alting er, må det siges, at spærreglen i sin virkning går langt ud over det angivne formål. Jeg finder, den er urimelig

[Baunsgaard.]

og burde ændres, og jeg hører til dem, der glædede sig, da den højtærede statsminister på fordomsfri måde forud for valget udtalte forståelse for, at en ændring måske kunne blive nødvendig, på samme måde som jeg glædede mig, da jeg efter valget læste Dagens Nyheder, hvori man nøgternt konstaterede, at reglens rimelighed aldrig var blevet accepteret, at den irriterede og egentlig ikke havde været god. Jeg synes, Dagens Nyheder har ret i denne karakteristik, og jeg havde egentlig troet, at man nærmede sig den indstilling, som det radikale venstre har kæmpet for siden 1953, og som vi siden da har forfægtet i diskussioner ud over landet og her i folketinget.

Det vil derfor forstås, at vi i og for sig med tilfredshed hilser det forslag, som partiet de uafhængige har fremsat her i tinget. Dog tror jeg nok, at man, hvis der skal komme et resultat ud af det, må fastholde, at forslaget er søgt mere forenklet, end der vil vise sig mulighed for at realisere. En lempelse i de nuværende spærreregler, parret med en ændring i antallet af de for anmeldelse af et nyt parti krævede underskrifter, kunne være en vej.

Nu lagde jeg mærke til, at det ærede medlem hr. Holger Eriksen ville være meget betænkelig ved en ændring af antallet af underskrifter for opnåelse af adgang til deltagelse i folketingsvalg. Jeg forstår i og for sig sådanne betænkeligheder, selv om jeg ikke helt forstår det ærede medlems begrundelse for disse betænkeligheder. Men lad mig sige, at reglen om 10 000 underskrifter skriver sig jo helt fra 1920. I 1920 var der ca. 1,2 mill. vælgere til folketinget, i dag er der 2,8 mill. vælgere; det ville derfor i og for sig ikke være urimeligt, om man ud fra en vurdering af dels alderen, dels forholdet mellem vælgertallet dengang og nu gik ind på tankegangen om en ændring. Det er jo heller ikke en tankegang, der har været fremmed for forslagsstillerne; om jeg ikke husker forkert, har det ærede medlem hr. Iver Poulsen tidligere gjort sig til talsmand for en ændring op til 15 000 underskrifter. Jeg synes imidlertid, at formålet med en ændring må være, at man med kravet om underskrifter fastholder princippet om, at en vis tilslutning er til stede hos vælgerne, førend et parti godkendes,

samtidig med at man sikrer, at andre spærreregler ikke fastlægges sådan, at de hindrer grundlovens bestemmelse om ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser. Jeg kunne tænke mig, at man måske kunne mødes i at kræve det antal underskrifter, som ved det forudgående valg gennemsnitlig var medgået til et mandat. Nuvel, det er jo da ting, som man kan diskutere i udvalget, og vi vil fra det radikale venstres side selvfølgelig deltage i udvalgsarbejdet ud fra den indstilling, at der kan være ting i valgloven, som det vil være rart og måske også betryggende at få undersøgt.

Men når det ærede medlem hr. Holger Eriksen så grundigt — man fristes næsten til at sige så morsomt — fremhævede den nuværende valglovs uheldige virkninger i retning af tilfældigheder med hensyn til, hvor et parti kunne risikere at få et mandat, hvordan f. eks. enkelte udsving i én del af landet kunne give et mandat til et parti i en anden egn af landet — ja, så klinger det en lille smule hult i mine ører, når det ærede medlem samtidig kan finde det rimeligt, at man, hvis man bevarer tillægsmandatsystemet, har en spærreregul, der kan tænkes at forårsage, at en stemme afgivet på et helt andet parti, rent faktisk kan bevirke, at det ærede medlems parti får et eller to mandater mere. Det kunne jo tænkes, at man, hvis der var afgivet stemmer på retsforbundet, ville blive noget forskrækket, hvis man vidste, at f. eks. det konservative folkeparti rent faktisk fik gavn af disse stemmer. Rimeligheden i en sådan bestemmelse vil det, i hvert fald for mig at se, være meget vanskeligt at påvise. Ét er, at det kan være lidt tilfældigt, hvor partiet får sine mandater, men det må vel forekomme urimeligt, hvis stemmer afgivet på ét parti kan blive brugt af et andet parti til forøgelse af dettes mandattal.

Så taler man om det svenske system, og det er der selvfølgelig grund til at se på; men jeg vil da gerne sige, at når man gør det med den begrundelse — som ikke mindst det ærede medlem hr. Harald Nielsen gjorde det — at det gælder om, at folk nogenlunde ved, hvem de stemmer på, ja, så er det da trods alt, ikke mindst ud fra det ærede medlems tankegang, muligt, at der findes vælgere, som ud fra en ganske bestemt indstilling hos en kandidat til

[Baunsgaard.]

folketingsvalget stemmer på vedkommende, men som — selv om det sker inden for samme storområde — må se en kandidat med et helt andet synspunkt blive valgt. Lad mig bare nævne, at der kunne jo tænkes at være folk, der stemte på en kandidat til folketingsvalget, fordi denne var afholdsmand; men det kunne også godt tænkes — for sådanne findes jo også — at en kandidat, der ikke var afholdsmand, blev valgt; det ville jo ikke være særlig tilfredsstillende for ham, der havde stemt ud fra denne begrundelse.

Jeg kan derfor ikke se, at man helt opfylder de formål, man angiver, og på samme måde må jeg advare mod tanken om listeforbund; det er i hvert fald noget, der skal drøftes meget nøje. Jeg er ikke utilbøjelig til at tro, at der endnu findes venstremænd, som ikke ville være helt tilfredse med, at de under et system med listeforbund ved folketingsvalget kom i den situation, at deres stemmer gav et konservativt mandat. Jeg tror, at der findes sådanne venstremænd endnu. Derfor skal det nok alligevel undersøges nærmere, og jeg tror ikke, at man vil have så forfærdelig let ved at få listeforbundssystemet overført på folketingsvalg.

Når man er inde på en diskussion om valgloven i øvrigt, finder jeg det i og for sig naturligt, at man også kommer ind på en drøftelse af partiernes økonomiske arbejdsgrundlag. Det moderne demokratis partisystem nødvendiggør efter min mening fuld offentlighed omkring partiernes arbejde. Når der nu i folketinget er fremsat forslag om forbud mod, at politiske partier modtager pengebidrag, der hidrører fra en faglig organisations midler, ja, så hilser det radikale venstre forslaget velkommen ud fra den betragtning, at vi gerne gennem en offentlig diskussion vil medvirke til, at forståelsen for den politiske uafhængigheds betydning kommer så langt ud som muligt; det er den ene side af problemet. Den anden side er, at ingen bør kunne tvinges til at yde bidrag til politiske partier, hvis opfattelse de ikke deler. Denne ud fra en demokratisk tankegang helt selvfølgelig ting efterleves ikke herhjemme. Når politiske partier modtager tilskud fra sammenlutninger af den ene eller den anden art,

vil det i praksis vise sig umuligt at efterleve det, der efter min mening er demokratiets krav om uafhængighed af særinteresser.

Demokratiets opgave er jo at gøre ret og skel mellem alle, så vidt det er gørligt, og i mange situationer vil det i praksis sige, at man skal tilstræbe ret og skel mellem to parter. Hvordan skal den opgave kunne løses, hvis man økonomisk er afhængig af den ene part? Denne side af sagen synes ikke i tilstrækkelig grad at være gået op for de uafhængige, da de fremsatte deres lovforslag her i tinget, for så ville de ikke have indskrænket sig til det forslag, som nu foreligger.

Det synes heller ikke for forslagsstillerne at stå helt klart, at den anden vigtige side af sagen: at ingen tvinges til at yde bidrag til en bestemt politisk opfattelse, vedkommende ikke deler, heller ikke er fuldt tilgodeset blot med kravet om forbud mod pengemidler til politiske partier fra faglige organisationer.

Problemet er langt større. Det, der helt konkret må være opgaven, må jo være at sikre, at ingen gennem bidrag til organisationer eller sammenslutninger, som den pågældende rent faktisk er tvunget til at være medlem af, kommer til gennem sit medlemskab at yde bidrag til politiske partier, hvis politik man ikke deler. Det drejer sig altså om langt mere end blot faglige organisationer.

For det radikale venstre står dette som et af demokratiets fundamentale områder. Det drejer sig rent faktisk om respekten for det enkelte menneske. Jeg kan ikke deltage i en debat som denne uden at mindes den valgkamp, som blev ført i november måned sidste år. De to oppositionspartier, venstre og de konservative, slog da netop i denne valgkamp på, at vælgerne, fordi disse partier havde respekten for det enkelte menneske, skulle stemme netop på dem. Hvordan vil de to partier forene kravet om respekten for det enkelte menneske med de bidrag, som de har modtaget fra erhvervsorganisationer, hvor medlemskab jo kun formelt er frivilligt, og hvorved de rent faktisk til en vis grad har krænket respekten for det enkelte menneskes ret til at bestemme, hvilket politisk parti han vil støtte? Længere rækker respekten

[Bausgaard.]

altså ikke, end at man finder det acceptabelt, at folk af anden politisk opfattelse er tvunget til at yde bidrag til de to partier.

Jeg synes, man skulle indstille sig på at medvirke til en ændring af disse forhold. Det drejer sig her rent faktisk om demokratiets principper og om det politiske demokratis omdømme i det praktiske liv: partiernes uafhængighed og befolkningens selvbestemmelsesret; noget mere fundamentalt for demokratiet kan vel ikke tænkes.

Alt dette er imidlertid ikke klaret med en enkelt lovparagraf, og det er vel et spørgsmål, om man, sådan som forholdene er, ikke skulle gribe sagen an fra en helt anden side. Jeg tænker her på offentligheden omkring de politiske partier, ikke blot den helt selvfølgelig offentlighed omkring de synspunkter, partierne repræsenterer, men også offentlighed omkring partiernes finansiering. I andre lande har man jo helt anderledes åbent grebet disse ting an.

I Norge og Sverige har der både i og uden for parlamenterne fundet en livlig drøftelse sted, som i hvert fald i Sverige har givet visse resultater. I de to lande har man erkendt nødvendigheden af en vis åbenhed på dette felt, og drøftelserne i parlamenterne har tilstræbt at nå til en forståelse mellem de politiske partier. Jeg henstiller, at man herhjemme viser den samme forståelse for demokratiets omdømme og vilje til at gå de nødvendige veje.

Betragter vi forholdene i Tyskland, ser vi, at man i Vesttyskland i sine bestræbelser for at sikre demokratiets form ligefrém har grundlovssikret pligten til at offentliggøre de politiske partiers regnskaber. Jeg vil gerne med den højtærede formands tilladelse referere Bonnforfatningens § 51, hvori der står, at partierne medvirker til at give udtryk for folkets politiske vilje; partidannelsen er fri; partiernes indre opbygning skal være i overensstemmelse med demokratiets principper; der skal offentligt aflægges regnskab over, hvorfra de politiske partiers midler stammer.

Jeg synes, det er en ganske god bestemmelse, og jeg henstiller, at også dette spørgsmål går med ind i drøftelserne, ikke mindst på baggrund af, at jeg kan forstå, at man fra alle andre sider i folketinget

ønsker, at vi i udvalget skal beskæftige os med en virkelig tilbundsgående drøftelse af valgloven, en drøftelse, jeg er parat til at medvirke til, idet jeg dog samtidig må understrege, at en sådan tilbundsgående drøftelse også må omfatte de ting, jeg her har nævnt, eftersom demokratiet jo ikke bygger alene på valgloven.

Aksel Larsen: En række af de enkelte bestemmelser i de lovforslag, som er fremsat af den højtærede indenrigsminister, er for mig at se i den grad rimelige og selvfølgelig, at jeg ikke anser det for nødvendigt at omtale dem særskilt her, men kun skal sige, at vi i det store og hele finder lovforslagene fornuftige og værdige til at gennemføres. På den anden side er der i lovforslagene bestemmelser, som vi godt kunne tænke os ændret eller udvidet, og det er naturligvis noget, som vil blive behandlet i det udvalg, hvortil lovforslagene vil blive henvist. Men det er nok rimeligt her ved første behandling alligevel at omtale nogle af de vigtigste.

Jeg er meget glad for, at man foreslår en ændring, således at danskere, der kommer hjem fra udlandet, kan komme på tilflytterlisten, og ligeledes for, at vælgere, der er på sygehus, kan komme til at stemme. Men hvad det sidste angår, synes jeg vi må undersøge, om bestemmelsen ikke kan udvides ud over, hvad den højtærede indenrigsminister har foreslået.

Jeg har, jeg tror så længe jeg har været her i tinget — her er i hvert fald et område, hvor jeg ikke har skiftet mening (*Munterhed*) — talt for, at også syge burde have adgang til at stemme. ... Nå ja, men der har været et vist væsen over, at en af mine partifæller har udtalt, at Aksel Larsen ville nok selv redegøre for, i hvilket omfang han vedstår, hvad han tidligere har sagt, og så må man jo gøre det, i hvert fald undertiden, hvis man kan huske det — det vil gøre et godt indtryk! Altså, jeg har, så længe jeg har været herinde, arbejdet for, at man skulle give syge adgang til at stemme. Jeg er klar over, at det kan man ikke i alle tilfælde; folk kan ligge bevidstløse eller være syge i en sådan grad, at det ikke ville være forsvarligt at give dem lov til at stemme. Men de fleste syge vil sikkert være i stand til at udøve stemmeretten, når

[Aksel Larsen.]

blot man giver dem de materielle muligheder for det. Jeg tror derfor, man bør udvide den paragraf, ministeren foreslår, således at den ikke blot gælder syge på sygehus og ikke blot, at disse kan stemme hos sygehusinspektøren, men at man eventuelt finder andre metoder. Jeg ser ikke, at der skulle være noget større til hinder for, at man f. eks. kørte en stemmeurne og et skærmbræt rundt fra seng til seng, hvis det drejer sig om flersengsstuer, således at de syge, der er i stand til at afgive en stemmeseddel, kan gøre dette under fuldt betryggende forhold. Jeg kan heller ikke se, at der skulle være noget til hinder for, at man kunne give syge, der ikke er på sygehus, adgang til at stemme, selv om de ikke kan bevæge sig til valgstedet. Man kunne, hvis man ikke kan ordne det anderledes, tillempe en ordning efter det svenske system. Man har ellers så travlt med at henvise til det svenske system, især når det drejer sig om at komme tillægsmandater og repræsentation af andre politiske anskuelser i befolkningen til livs. Kunne man ikke tænke sig at tillempe det danske system efter det svenske på et andet område? Mig bekendt er det i Sverige tilladt at stemme ved fuldmagt. Skulle der være noget i vejen for, at man, i hvert fald i sygdomstilfælde, gav vælgerne lov til at stemme ved en anden person, der havde behørig fuldmagt? Hvis man gav tilladelse til noget sådant, undgik man også tilfælde analoge med det fra Haslev, hvor vi måtte beskæftige os med at afgøre, om vi kunne godkende de valgte mandater. Jeg vil derfor henstille dette til overvejelse; vi kan så forhandle nærmere om det i udvalget. Men jeg vil i hvert tilfælde ønske, at vi kan få udvidet bestemmelsen om adgang til at afgive stemme ganske betydeligt.

Jeg finder det fuldkommen naturligt og rimeligt, at vi får tydeliggjort valgloven på den måde, at ingen kan være stiller for kandidater for forskellige partier. Efter min opfattelse burde valgloven hidtil have været fortolket sådan; men det har man ikke ment at kunne gøre. Det er imidlertid ganske givet, at den samme person ikke kan være stiller for partier eller kandidater med forskellige politiske anskuelser.

Hvad dette og andre bestemmelser i lov-

forslagene fra regeringen angår, kan jeg tilsige velvillig behandling. Dog deler jeg det ærede medlem hr. Holger Eriksens opfattelse, at der kunne vist være grund til at se på valgkredsinddelingen som sådan. Jeg ved ikke rigtigt, om man bør give indenrigsministeren myndighed til at ændre valgkredsgrænserne, hvis den kommunale inddeling ændres; jeg vil godt have lov at tænke lidt over det. Men det er i hvert fald rigtigt, at der er en så uhyre forskel på vælgertallet i de forskellige valgkredse, at der tiltrænges en langt mere grundig revision af inddelingen end den i 1953 gennemførte, og når vi nu alligevel har valgloven til behandling, bør vi undersøge, om tiden ikke er inde til at foretage visse ikke helt ringe ændringer på dette område.

Så er der de spørgsmål, som vel i særlig grad er politiske. Nå ja, jeg er godt klar over, at dette om valgkredsinddelingen også i nogen grad er et politisk spørgsmål, fordi det i ganske særlig grad interesserer et af partierne her i salen, at vi har den skævhed i valgkredsens størrelse, som vi har. Ellers er der to spørgsmål, som har behersket denne debat, og som synes at være de egentlige politiske spørgsmål. Det er spørgsmålet om, hvorledes der skal vælges, og spørgsmålet om, hvorvidt man skal have spærreregler i valgloven, og, hvis man skal have det, hvilke det da skal være. Det er jo sådan set befriende, at socialdemokratiets og venstres ærede ordførere nok har udtrykt deres kærlighed til valg i enkeltmandskredse, men samtidig med et suk har sagt, at det kan ikke nytte at snakke mere om det, for det får vi alligevel ikke. Det er sådan set befriende, selv om man er klar over, at der er visse muligheder for, at de to partier tager den stilling til spørgsmålet mere for at gøre en dyd af nødvendigheden, end fordi de virkelig har tilbøjelighed til at opgive tanken om valg i enkeltmandskredse. Det ville også give de to partier kolossalt store fordele. Nej, skulle systemet lægges helt om, skulle der en kolossal masse tillægsmandater til, hvilket igen ville bryde med princippet om valg i enkeltmandskredse, eller også ville venstre og de konservative kunne lægge beslag på de allerfleste mandater herinde, og jeg formoder, at de andre partier ville komme til at betale gildet.

[Aksel Larsen.]

Og så forsøger man det, man har forsøgt før, om man ikke på anden måde kan komme den ligelige repræsentation af de forskellige anskuelser — i det omfang denne ligelige repræsentation overhovedet gælder efter den nuværende valglov — til livs. Man taler om tillem্পning af det svenske og det norske system med valg inden for stor- og amtskredse, eventuelt derved at man gør disse større end nu ved at slå to eller tre sammen; så skulle valgene inden for disse områder være afsluttet hver for sig, og der skulle ingen tillægsmandater være i landsmålestok. Der er ingen grund til at være i tvivl om, hvad hensigten er med sådanne forslag eller sådanne tanker, hvis de bliver til forslag. Man regner med, at det skal gavne de største partier og skade de mindre partier. Men så tillader jeg mig at erindre om, at der i grundlovens § 31 står:

„Stk. 1. Folketingets medlemmer vælges ved almindelige, direkte og hemmelige valg.

Stk. 2. De nærmere regler for valgrettens udøvelse gives ved valgloven, der til sikring af en ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser blandt vælgerne fastsætter valgmanen, herunder hvorvidt forholdstalsvalgmanen skal føres igennem i eller uden forbindelse med valg i enkeltmandskredse.“

Jeg tror, at alle, som ikke kender hensigten med denne formulering, vil finde, at det er en uhyre knudret formulering. Hvis det er meningen, at der skal være en ligelig repræsentation i folketinget af de forskellige anskuelser blandt vælgerne, så behøver man jo kun at skrive det med tilføjelse af, at de nærmere regler fastsættes i valgloven, og dermed punktum.

Det var da tilsyneladende også oprindelig meningen, da vi forhandlede om det i forfatningskommissionen, men det endte med den knudrede formulering, at de nærmere regler for valgrettens udøvelse gives i valgloven, der til sikring af en ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser blandt vælgerne fastsætter valgmanen. Den ligelige repræsentation er kun sat ind som en indskudt sætning, og i hvert fald formelt er det gjort til hovedsagen, at valgloven fastsætter de nærmere regler for valglovens

udøvelse, hvorefter kommer den nævnte tilføjelse, som jo er ganske overflødig, for når man har sagt, at de nærmere regler fastsættes ved valgloven, behøver man jo ikke det næste:

„... herunder hvorvidt forholdstalsvalgmanen skal føres igennem i eller uden forbindelse med valg i enkeltmandskredse.“

At vi fik denne knudrede formulering skyldtes jo, at man havde til hensigt at gennemføre en udemokratisk valglov med spærregler. Men under alle omstændigheder: selv om dette var meningen med formuleringen, står der dog i grundloven, at der skal sikres en ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser blandt vælgerne. Det gør efter min opfattelse, at man ikke kan afskaffe tillægsmandaterne i landsmålestok, og at man ikke kan gå bort fra det system, at alle stemmer for de enkelte partier i hele landet tælles sammen og kredsmandaterne fordeles i forhold hertil.

Hvis man går over til det, som de ærede medlemmer hr. Holger Eriksen og hr. Harald Nielsen har talt for, nemlig at man skal lade valget i hver stor- eller amtskreds være en afsluttet sag for sig, bryder man direkte med denne grundlovsparagraf. Det kan vel ikke være formålet, at man skal forsøge ved lovgivning at bryde med grundlovens paragraffer? Jeg må derfor sige, at det er jeg ganske sikker på jeg er modstander af.

Men jeg vil ganske vist være meget interesseret i, at vi får lavet de beregninger, det ærede medlem hr. Holger Eriksen efterlyste, beregninger over, hvorledes det f. eks. ville være gået ved de to sidste valg, hvis vi havde haft et system som det, det ærede medlem hr. Holger Eriksen og det ærede medlem hr. Harald Nielsen taler for, og jeg må opfordre de to ærede medlemmer eller deres partier til at konkretisere deres tanker yderligere, så vi dels kan få en undersøgelse af, hvorledes valget ville være gået, hvis de 175 mandater alle var blevet fordelt inden for de enkelte nuværende stor- eller amtskredse, og dels en undersøgelse af, hvorledes fordelingen ville være blevet, hvis mandaterne skulle fordeles inden for større stor- og amtskredse — de ærede medlemmer må så angive, hvor de tænker sig grænserne for disse trukket. Jeg vil meget gerne have

[Aksel Larsen.]

disse beregninger, sådan at ikke alene folketinget, men også offentligheden kan få demonstreret, at hvis man gik ind for en sådan reform af valgloven, gik man så langt væk som omtrent muligt fra grundlovsbestemmelsen om, at en ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser blandt vælgerne skal sikres.

Det ville man formentlig også gøre, hvis man i valgloven indførte noget om listeforbund. Nu er der jo det ved det, at med den nuværende valglov er listeforbund så temmelig unødvendige, og det er også derfor, der ikke findes noget om listeforbund i valgloven. Hvis man derimod indførte et system som det, man nu fra venstres og socialdemokratiets side har talt for, ville listeforbund kunne få særdeles stor betydning og gavne de partier, der indgik listeforbund eller var i stand til at indgå listeforbund. Alene af den grund må jeg forholde mig uhyre skeptisk over for det, og jeg må sige, at hvis vi får en demokratisk retfærdig valglov, er der intet behov for listeforbund. At revidere valgloven i den retning, der har været talt for her, ville være det samme som at indføre en ny og temmelig effektiv spærreregul for småpartierne, og samtidig ville det bevirke, at de større partier ganske utvivlsomt blev overrepræsenteret i forhold til deres tilhængertal blandt vælgerne.

Så er der spørgsmålet om de eksisterende spærreregler, om hvilke partier de uafhængige foreslår at de skal bortfalde. Det ærede medlem hr. Iver Poulsen siger i sin fremsættelsestale:

„De første hundrede år under vor frie forfatning fandtes ingen spærreregler, og alligevel har der altid været mulighed for dannelse af en regering.“

Det argument kunne det ærede medlem have sparet sig, navnlig fordi det taler imod hans eget forslag. De første hundrede år af vor frie forfatning var der netop en særdeles effektiv spærreregul; da var der valg i enkeltmandskredse, og det var en adskillig værre spærreregul end dem, vi har nu. Men det er rigtigt, at der kunne dannes en arbejdsdygtig regering; det kunne der endda, selv om folketingsflertallet var af en helt anden mening end den regering, kongen udnævnte.

Man må med beklagelse konstatere, at der har været en periode i Danmarks parla-

mentariske historie, hvor der kunne dannes en arbejdsdygtig regering, som regerede imod folketingsflertallet. Men nu er forholdet det, at efter at vi fik en demokratisk valglov — vel nok den mest demokratiske, vi har haft — har der også kunnet dannes særdeles arbejdsdygtige regeringer. Jeg tænker her på den valglov, vi har haft siden 1920 og stort set havde til 1953. Der var spærreregler, men de var meget beskedne. Man forlangte 10 000 underskrifter, og det var jo, navnlig før vi fik det nye system med blanketterne, ikke så forfærdelig svært at præstere 10 000 underskrifter. Men dertil kom, at man, hvad angik mandatfordelingen, kun havde den ene spærreregul, at et parti ikke kunne blive repræsenteret i folketinget, medmindre det i et af de tre områder, landet er opdelt i, opnåede stemmer nok til et mandat.

Ja, det var denne formulering af den daværende valglov, der gjorde, at retsforbundet og det kommunistiske parti i sin tid kunne komme ind her i folketinget med et meget lille stemmetal; men sådan som valgloven er blevet ændret siden, eksisterer de muligheder ikke. Den spærreregul, der findes i den nuværende valglov foruden reglen om indsamling af underskrifter, nemlig at et parti skal have mindst 60 000 stemmer i hele landet for at blive repræsenteret i folketinget eller rettere for at få del i tillægsmandaterne, er ganske rigtigt den mest lempelige af spærrereglerne. Det er vanskeligere for et parti i et enkelt område at mønstre stemmer nok til et kredsmandat i det pågældende område, og det er uhyre vanskeligt for et nyt parti eller et lille parti at mønstre tilstrækkeligt mange stemmer i hvert af de tre områder. Denne sidste regel er jo af en sådan art, at et parti, der ikke mønstrer 60 000 stemmer, ingen som helst chance har for at mønstre stemmer nok i hvert enkelt område. Man kunne med andre ord sådan set godt udelade denne regel. Disse spærreregler er efter min opfattelse i strid med grundloven, der udtrykkelig, omend i en indskudt sætning, siger, at der skal sikres en ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser blandt vælgerne.

Jeg er nødt til at fastholde, hvad jeg gjorde opmærksom på, da vi forhandlede om den nye forfatning og om den valglov,

[Aksel Larsen.]

der var knyttet til den nye forfatning, at når man udtrykkelig i grundloven siger, at der skal være en ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser, så er det grundlovsstridigt at lave en valglov, der fastsætter begrænsninger, således at der ikke bliver en ligelig repræsentation. I denne henseende er jeg naturligvis ganske enig med det ærede medlem hr. Baunsgaard, der siger, at det kan nok være uhyre sjovt, hvis et parti mister et mandat i Jylland, at det så måske får et på Lolland-Falster eller omvendt, men det er da langt mere graverende, hvis et parti får et mandat i kraft af stemmer, der er afgivet på et andet parti, og sådan er jo forholdet.

Jeg indrømmer, at min tid ikke har tilladt mig at foretage en nøjagtig opgørelse af følgerne af valget den 15. november, så jeg kan ikke sige, hvilke af de i folketinget nu repræsenterede partier der lever højest på stemmer, der blev afgivet på retsforbundet og det kommunistiske parti; men at der er nogen herinde, der lever højt på stemmeafgivningen på disse to partier, er da klart.

Jeg ønsker altså de nuværende spærre-regler i valgloven ophævet, og jeg ville finde, at valgloven kunne accepteres, hvis man gik tilbage til reglerne, man havde før 1953. Selv om jeg erkender, at der også dér var tale om en spærreregel, var den i hvert fald så beskeden, at intet parti, der havde en blot nogenlunde stor tilhængerskare i vælgerbefolkningen, kunne undgå at blive repræsenteret. Jeg tror absolut ikke, man skal gå længere.

Antallet af underskrifter kan vi naturligvis forhandle om. Jeg er fuldt vel opmærksom på, at der ved sidste valg krævedes ca. 14 000 stemmer i gennemsnit for at få et mandat i folketinget, og i forhold hertil kan det naturligvis siges, at 10 000 ikke er så meget. Det var ganske anderledes, da man i 1920 og 1924 skulle skaffe 10 000 underskrifter. Men så må man jo tage i betragtning, at det vel er lidt vanskeligere

at skaffe underskrifter nu, hvor de ikke alene skal afgives på særlige blanketter, men hvor disse blanketter også skal forelægges til kontrol i kommunernes folkeregistre, der skal tilføje valglistenummeret. Det er ikke alle vælgere, der er lige glade for at få deres politiske sympatier registreret af kommunens administration. Nå, hertil må man vel igen føje, at vi jo ved, at når et parti — det er ligegyldigt hvilket — samler underskrifter for at få lov til at deltage i fordelingen af tillægsmandaterne, så er der mange, som ikke agter at stemme på partiet, som måske ikke engang har sympati for partiet, men som ud fra deres stærke demokratiske følelser skriver under på partianmeldelsen for at hjælpe partiet — ikke til at kunne opstille, for det kan det under alle omstændigheder, men til at kunne få del i tillægsmandaterne. Det kan altså godt være, at 10 000 måske efterhånden er blevet noget lidt, men det er dog efter min mening tilstrækkeligt, og jeg forstår, at de uafhængige også har skiftet mening, siden det ærede medlem hr. Iver Poulsen udtalte sig offentligt om, at man i hvert fald må op på 15 000. Det ærede medlem hr. Holger Eriksen har vendt sig mod tanken om 15 000 underskrifter og sagt, at det ville være uretfærdigt, for så kunne man risikere, at et parti som socialistisk folkeparti med 14 000 underskrifter gik hen og fik 150 000 stemmer, men ikke fik noget mandat. Det ærede medlem hr. Holger Eriksens frygt er i dette konkrete tilfælde ubegrundet. Så vidt jeg har forstået valgloven, ligger det sådan, at hvis et parti, selv om det ikke har det fornødne antal underskrifter, opstiller i en storkreds, så må det dog få de kredsmandater, det har ret til. Det er tillægsmandaterne, partiet ikke kan få del i, så vi ville jo ikke miste alle vore mandater.

Dertil kommer, at vi havde ikke 14 000, men 18 000 underskrifter, og hvis det ærede medlem hr. Holger Eriksen har lyst til at se listerne, så ligger min kuffert på mit værelse, og naturligvis kan det ærede

[Aksel Larsen.]

medlem få lov at gå dem efter, men det behøver det ærede medlem ikke. Men jeg oplyser det kun, for at der ikke skal være tvivl om det, for at det ikke skal stå i Folketingstidende, at vi kun havde 14 000 underskrifter, når vi faktisk havde langt flere og kunne have skaffet os endnu flere, hvis vi havde haft apparatet til det eller havde haft mere tid. Vi brugte kun et par måneder, hvor vi havde ret til at bruge 12 måneder. I denne forbindelse vil jeg gerne sige, at valglovens bestemmelser om underskriftindsamling og anmeldelse af parti ved hjælp af underskrifter er særdeles liberale og demokratiske. Man har lov til at være et år om at samle underskrifterne, og når man så indleverer dem, gælder anmeldelsen for et år, d. v. s. at indtil 2 år efter, at den første underskrift er dateret, gælder den pågældende vælgers underskrift for anmeldelse af parti. Det synes mig at være en rimelig tid. Vælgerne kan jo skifte mening, og man kan ikke forlange, at de skal stå ved deres underskrift længere tid end 2 år. Men man har altså ret til at være et år om at samle underskrifter, og det er derfor muligt at skaffe disse underskrifter. Jeg skal ikke foreslå, at reglen om underskrifter slettes af valgloven, men jeg ved ikke, om det er nødvendigt at gå højere op. Under alle omstændigheder vil jeg håbe, at vi slipper væk fra de nugældende spærre-regler i valgloven, og jeg kan ikke tænke mig andet. Når den højtærede statsminister før valget har udtalt, at han meget vel kunne tænke sig, at man gik bort fra kravet om de 60 000 stemmer, må det være muligt at få slettet dette krav. Ganske vist må jeg tilføje, at så må vi også væk fra kravet om, at et parti for at blive repræsenteret enten skal have stemmer nok til et kredsmandat i en stor amtskreds eller i hvert enkelt af de tre områder skal have stemmer nok til et gennemsnitskredsmandat i området. Man kan ikke sætte antallet ned fra 60 000 til et andet tal, som har været luftet, 40 000 f. eks., og så bibeholde de to andre bestemmelser, for så er det lige så umuligt for små partier at blive repræsenteret herinde.

Det ærede medlem hr. Harald Nielsen talte om valg efter kvalitet. Jeg må erkende, at jeg ikke rigtig forstod, hvorledes dette

valg efter kvalitet skal foregå, men hvis det skal foregå på den måde, at vælgerne får lov til primært at stemme på den, subsidiært på den, tror jeg det bliver noget vanskeligt at gennemføre i praksis. Man kunne naturligvis tænke sig noget andet, et forsøg på at tillempe et retsforbundsprincip om at gøre landet til én valgkreds, men det er svært, for man kan ikke opføre alle 800-900 valgkandidater på stemmesedlen, så folk kan vælge, hvem de vil stemme på; og gå den vej, at man lader en linje være åben på stemmesedlen, så vælgerne kan skrive navnet på den kandidat, de vil stemme på, er heller ikke godt, for der vil være meget få vælgere, der vil gøre brug af en sådan linje og med egen håndskrift skrive et navn. Det kan overvejes, men jeg tror ikke, der er nogen vej frem dér.

Endelig, inden jeg forlader dette og går over til spørgsmålet om pengene, må jeg polemisere mod en fraværende, det forhenværende medlem af tinget hr. Niels Andersen, der i et herværende blad skriver en slags kommentarer til, hvad der foregår i tiden; han kalder artiklen „En renfærdig tankegang“. Denne renfærdige tankegang mener han de uafhængige har, for de har foreslået, at spærrereglerne skal forsvinde. Og han siger til slut — jeg beder om tilladelse til et citat; det findes i dagbladet Information for den 18. januar i år —:

„Under alle omstændigheder kan man allerede nu fastslå, at de uafhængige kom ikke ind i folketinget forgæves, thi fra hvilken anden side ville man have fremsat forslag af denne karakter.“

Hvis man skulle tro alt det, der har været skrevet i aviserne om Niels Andersens evner, måtte man gå ud fra, at han udmærket vel vidste, at mit parti under alle omstændigheder ville have krævet spærre-reglerne i valgloven afskaffet. Hvis han ikke ved det, skal han afholde sig fra at skrive om politik i danske blade. Men altså, jeg vil ikke dermed tale imod partiet de uafhængiges ret til at være her i folketinget; naturligvis har de ret til det, og jeg synes, det er ganske godt, når en bevægelse har så mange tilhængere, at den så kommer ind. Men man skal ikke bilde offentligheden ind, at hvis de uafhængige ikke havde været her, ville man forgæves spejle efter nogen i tinget, som ville gå imod den udemokratiske

[Aksel Larsen.]

valglov og forlange den revideret, for det ville vi have gjort. Vi er ikke kommet styrtende med forslag herom; for det første hastede det ikke; for det andet havde regeringen bebudet, at den ville komme med forslag til valglovsændringer, og derfor var det mest rimeligt at vente, til vi fik dem på bordet.

Så er der spørgsmålet om den anden del af de uafhængiges lovforslag, dette med, at partierne ikke må modtage økonomisk støtte fra faglige organisationer. Jeg kunne i princippet godt tilslutte mig det, men på den anden side må jeg bede om at få en forklaring på, hvad man forstår ved faglige organisationer, og hvorledes man vil afgrænse, og hvorledes man vil kontrollere. Her er jeg altså på linje med det ærede medlem hr. Harald Nielsen, men jeg er ikke i samme båd som det ærede medlem hr. Harald Nielsen, for det ærede medlem og hans parti skylder stadig væk offentligheden en lille smule oplysning om, hvor mange penge hans parti får fra hvilke faglige organisationer. Jeg tænker på Arbejdsgiverforeningen, Industrirådet og lignende foretagender. Det har været diskuteret offentligt, i tinget og i dagspressen, og fra venstre kan vi ingen besked få. Så er det, jeg må regne med, at det ærede medlem hr. Harald Nielsen kommer med disse spørgsmål, forlanger oplyst, hvorledes man vil afgrænse og kontrollere, med en noget anden motivering end den, hvormed jeg kræver oplysning herom. For mig er det nemlig sådan, at partierne kan få penge fra organisationer, der ikke kan siges at være faglige, og også fra organisationer eller sammenslutninger, hvor medlemmerne ikke er tvangsindlagt, ikke er nødt til at være for deres erhvervs skyld.

Jeg fremsatte i går et forslag til beslutning om opsigelse af telefonkoncessionerne og om statens overtagelse af de private telefonselskaber. Jeg har bemærket til min store overraskelse, at KTAS og Jydsk Telefon-Aktieselskab, to aktieselskaber, hvori staten har aktiemajoriteten, er medlemmer af Dansk Arbejdsgiverforening. Hvad vil det sige? Det vil sige, at hver gang jeg løfter min telefon, betaler jeg et bidrag til venstres og det konservative folkepartis valgfond, hvis det konservative

folkeparti også får penge af Dansk Arbejdsgiverforening, og jeg er med til at dække Dagens Nyheders underskud. Ja, ja, det er ikke nogen helt ny fornemmelse for mig. Jeg har i mange, mange år i kraft af det kontingent, jeg betaler til min fagforening, været med til at dække den socialdemokratiske presses underskud og betale for, at den kunne aftrykke artikler, hvori jeg blev skældt ud, så det er ikke nogen ny fornemmelse. Men altså, skal det kun være sådanne sammenslutninger og fagforeninger, arbejdsgiverforeninger, landboforeninger, muligvis, det ved jeg ikke, man behøver jo ikke at være medlem af landboforeningerne, eller andelssvineslagterierne? Jeg spørger: skal det kun være sådanne foretagender, hører andelssvineslagterierne med, gælder det også aktieselskaber, og hvad med enkeltpersoner, som måske er i stand til at spytte ganske betydeligt i partiernes kasse, fordi de fornemmer, at partierne varetager deres interesser, eller fordi de muligvis håber gennem deres bidrag at kunne øve nogen indflydelse på de pågældende partiers politik? Jeg tror ikke, dette klares ved hjælp af et forslag som det, de uafhængige har fremsat. Vi kan forhandle om det, og jeg vil meget gerne dels fra talerstolen og dels i udvalget høre noget nærmere om, hvordan de uafhængige tænker sig det praktiseret; med hvilke virkninger og sådan, men jeg tror ikke, det er nok.

Jeg tror heller ikke, det er nok, selv om vi når dertil, at partierne skal offentliggøre deres regnskaber, som det ærede medlem hr. Baunsgaard talte for. Jeg er i høj grad tilhænger af, at partiernes regnskaber offentliggøres, navnlig, og det er det vigtigste, regnskaber for, hvorfra de har deres indtægter, men vi må have den fornødne kontrol med, at disse regnskaber er rigtige, og hvis det ærede medlem hr. Baunsgaard tilføjer det, er vi enige på dette punkt. Det er nu engang sådan, at vælgerne danner sig en bestemt opfattelse af de forskellige partier, dels på grundlag af partiernes hidtidige politiske virksomhed, dels på grundlag af partiernes program og dels på grundlag af den agitation, partierne fører igennem pressen, møder og på anden måde. Ja men det er nok sandsynligt, at de, der i det væsentlige opretholder partiernes virksom-

[Aksel Larsen.]

hed økonomisk eller muliggør det for partierne at udgive deres presse eller at føre deres valgkamp — som for visse partier ved sidste valg skal have kostet adskilligt over 1 mill. kr., man mumler for et enkelt partis vedkommende om 3 mill. kr. — det er nok sandsynligt, at de, der muliggør, at partierne kan ofre så meget på deres agitation og propaganda, også har en ikke ringe indflydelse på partiernes politik. Det vil jeg sådan set ikke gå imod, men jeg ønsker blot, at partiernes vælgere skal vide det.

Jeg ønsker, at partiernes vælgere skal vide: hvem er så interesseret i det partis trivsel, i, at det får størst mulig repræsentation i folketinget, at de vil betale så og så mange penge til partiet? Derfor synes jeg, at vi burde vel i grunden have det ind i grundloven; vi kan passende få det ind i valgloven, jeg tror ikke, det er nok her med en frivillig overenskomst. Vi kan vel få det ind i valgloven, at partierne skal offentliggøre deres af en eller anden instans, indsat af staten måske i forbindelse med ombudsmandsinstitutionen, kontrollerede regnskaber for, hvorfra de har deres indtægter.

Jeg er kommet til det resultat, og her har jeg altså skiftet mening, for jeg har ikke altid været af den mening, at partier er et nødvendigt onde, uden hvilket vi ikke kan få det politiske system i stat og kommune til at fungere herhjemme, men vi kan gøre det til et mindre onde, end det er, og jeg anser som sagt partier for nødvendige, hvis vi sørger for, at de vælgere, partierne bejler til, ved bedst mulig besked om, hvilke interesser partierne kan antages at repræsentere, og de kan kun vide nogenlunde ordentlig besked herom, hvis de får oplysninger om partiernes økonomiske kilder. Jeg tror, det er den vej, vi skal gå. Om vi så også skal have noget i retning af det, de uafhængige foreslår, kan vi forhandle om, men jeg tror ikke, det er så nødvendigt som det, det ærede medlem hr. Baunsgaard og jeg har talt for, og jeg henstiller derfor dette til virkelig alvorlig overvejelse.

Ja, med disse ord kan jeg sige, at vi i øvrigt med iver går ind til arbejdet for at forvandle disse lovforslag til love, men

få dem gjort så gode som overhovedet muligt.

Formanden: Det ærede medlem hr. Iver Poulsen har ordet som ordfører for forslagsstillerne til det under punkt 3 på dagsordenen opførte lovforslag.

Iver Poulsen: Den højtærede indenrigsminister udtalte, at vort forslag om at fjerne spærrereglerne var et brud på tidligere principper. Det kan ikke være anderledes, eftersom vi finder de principper, der hidtil er fulgt, forkerte, fordi vi mener, de er i modstrid med grundloven.

Om vort forslag om forbud mod, at politiske partier modtager bidrag fra faglige organisationer, udtalte den højtærede indenrigsminister og vistnok alle de ærede ordførere betænkeligheder ved, hvordan man skulle kontrollere og afgrænse disse organisationer. Vanskeligheden ved at kontrollere kan måske nok være stor, men man har dog en sådan lovgivning i England, og hvis der blev pålagt de politiske partier, som ikke betaler skat, samme pligt til regnskabsførelse, som er pålagt almindelige skatteborgere, ville kontrolvanskelighederne sikkert kunne overvindes ad den vej.

Det ærede medlem hr. Holger Eriksen mente — ligesom i hvert fald ordførerne for de to store partier venstre og det konservative folkeparti — at spærrereglerne må bevares. Hvis ikke de bliver bevaret, vil det virke ødelæggende for demokratiet, hævdede man. Det er jo — som det ærede medlem hr. Baunsgaard sagde — noget mistænkeligt, at det faktisk kun er de tre store partier, som vil bevare demokratiet og gøre det gennem spærrereglerne. Vi er af en helt anden opfattelse, som jeg vil komme tilbage til om et øjeblik.

Det ærede medlem hr. Holger Eriksen fremhævede videre, at bemærkningen i den skriftlige fremsættelse om, at vi ikke i de sidste hundrede år har haft nogen vanskelighed med regeringsdannelse, er udtryk for den største begrebsforvirring, eftersom vi indtil 1915 havde flertalsvalg i enkeltmandskredse og dette vel nok var den skrappeste spærreregel, man kunne tænke sig. Heroverfor vil jeg gerne sige, at flertalsvalg i enkeltmandskredse, som vi havde indtil

[Iver Poulsen.]

1915, betragter jeg i hvert fald ikke som en spærregel, men ganske simpelt som en valg måde, som blev afløst af en anden valg måde i 1915. Naturligvis ved jeg da, at man, når man har flertalsvalg i enkeltmandskredse, ikke behøver at have særlige spærregler.

Så spurgte det ærede medlem hr. Holger Eriksen ligesom andre ærede ordførere, hvorfor det kun er faglige organisationer og ikke aktieselskaber, der skal udelukkes fra at yde pengebidrag. Når vi kun har taget de faglige organisationer med, er det, fordi vi er af den opfattelse, at retten til arbejde ikke må forbindes med pligten til noget, som strider imod vedkommendes opfattelse, og det er det, vi undertiden ser inden for fagbevægelsen og inden for Arbejdsgiverforeningen. Men vi har aldeles ikke noget imod, at vort lovforslag udvides til at omfatte aktieselskaber og alt, hvad man af den slags mener det kan være berettiget at tage med. Det skulle glæde os, om udvalget ville se på, om vort forslag trænger til at blive udvidet på dette punkt; det har vi aldeles ikke noget imod.

Det ærede medlem hr. Harald Nielsen med flere var bange for den opdeling og partisplittelse, som en fjernelse af spærreglerne ville afstedkomme. Det er vi ikke bange for. Vi ved af praktisk erfaring, hvad det vil sige at skulle skaffe 10 000 underskrifter for at få et parti anmeldt; det er ikke nogen lille opgave. Og efter min opfattelse er bestemmelsen om, at man skal skaffe disse 10 000 underskrifter, spærregel nok.

De ærede medlemmer hr. Poul Sørensen, hr. Baunsgaard og hr. Aksel Larsen var inde på spørgsmålet om partiunderskrifterne, og det ærede medlem hr. Aksel Larsen sagde, at jeg havde skiftet mening og nu var klar over, at man i alt fald måtte op på 15 000 underskrifter. Det er ikke ganske korrekt, at jeg har skiftet mening; men jeg har sagt, og det står jeg ved, at hvis man bestemt vil have en spærregel og man ikke er tilfreds med den spærregel, man har i kravet om de 10 000 underskrifter, er det efter min opfattelse meget vigtigt, at man lægger den vanskelighed, som et parti skal overvinde for at opnå retten til repræsentation her i tinget, frem foran valget.

Vanskeligheden må ikke være placeret i selve valgresultatet; og der er vel ingen i denne sal, der er i tvivl om, hvorfor vi ønsker vanskeligheden lagt frem før valget og ikke i selve valgresultatet. Vi uafhængige har praktisk erfaring for, hvad den nugældende ordning kan medføre. Vi har oplevet, at man gennemfører en fuldkommen meningsløs, udemokratisk, hensynsløs og usaglig skræmme- og stemmespildskampagne mod et nyt parti. Man behøver overhovedet ikke fra de allerede eksisterende partiers side at bringe ud til vælgernes kundskab, hvad det nye parti vil; man kan nøjes med kort og godt i den presse, som de ældgamle partier behersker, at meddele, at enhver stemme på det nye parti er en spildt stemme; lad være med de narrestreger. Det er en kendsgerning, at partiet de uafhængige ville være blevet repræsenteret i tinget i 1953 og ligeså i 1957, hvis vi ikke var blevet udsat for den hensynsløse, udemokratiske og usaglige stemmespildskampagne, som kun blev mulig, fordi afgørelsen lå i selve valgresultatet. Derfor ønsker vi spørgsmålet frem, og hvis betingelsen for at imødekomme vort ønske om en fjernelse af spærregler er, at der skal være andre spærregler, er vi villige til at gå i forhandling og eventuelt hæve antallet af de underskrifter, som kræves for at få anmeldt et parti. Det vil sige, vi har jo ingen lejlighed til nogen forhandling — det ærede medlem hr. Holger Eriksen smiler — for vi er ikke udvalgsberettigede, men vi synes i alt fald, det må være dér, man skal sætte ind.

Det er ret betegnende, at de ærede ordførere for de tre store partier alle sammen er gået uden om noget, som vi i alt fald anser for meget vigtigt og fuldkommen centralt, det, det ærede medlem hr. Aksel Larsen også var stærkt inde på, nemlig bestemmelserne i grundlovens § 31. Det er for os noget fuldkommen centralt, om valgloven er i overensstemmelse med grundloven, eller om grundlovens bestemmelser er blevet tilsidesat, og når vi foreslår valglovens spærregler ophævet, er det først og fremmest, fordi vi ønsker, at valgloven skal være i overensstemmelse med grundlovens § 31, hvori det hedder, at de nærmere regler for valgrettens udøvelse gives ved valgloven, der til sikring af en ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser blandt

[Iver Poulsen.]

vælgerne fastsætter valgmåden. Der er ikke noget at tage fejl af. Det, valgmåden skal sikre, er en ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser blandt vælgerne. Spærrereglen forhindrer denne ligelige repræsentation.

Således kan i dag en bestemt anskuelse blive repræsenteret i folketinget, hvis ca. 10 000 vælgere slutter sig til den, men på den betingelse, at disse ca. 10 000 vælgere er bosat inden for et jysk amts grænser. Hvis derimod den samme anskuelse ikke er en lokal amtsbevægelse, men en landsbevægelse, som ikke har særlig tilslutning inden for et enkelt amt og derfor ikke kan samle 10 000 vælgeres tilslutning inden for amtsgrænsen, kræves der mindst 60 000 stemmer, for at anskuelserne kan blive repræsenteret, hvis da ikke anskuelsernes tilhængere tilfældigvis er bosat således, at de inden for hvert af de tre områder, som valgloven opererer med — Jylland, øerne og hovedstaden — udgør netop det antal, som inden for hvert område kræves til opnåelse af et kredsmandat, hvilket i dag vil sige ca. 50 000 stemmer i alt, men fordelt på en ganske bestemt måde. Hvis man nu tænker sig, at der var tale om 2 forskellige anskuelser, vil det altså sige, at den ene anskuelse kan opnå repræsentation med et stemmetal på 10 000, medens der kræves mindst 60 000, for at den anden kan blive repræsenteret.

Det må da være indlysende, at der her ikke er tale om sikring af en ligelig repræsentation af de forskellige anskuelser hos vælgerne. Vi uafhængige er jo ikke de eneste, der mener, at spærrereglerne bringer valgloven i uoverensstemmelse med grundloven og altså er grundlovsstridige. Så vidt jeg husker, var det minister i den forrige regering, dr. Viggo Starcke, der her i salen udtalte, at valgloven var grundlovsstridig som følge af spærrereglerne, og den nuværende højtærede økonomiminister udtalte ved samme lejlighed, at valgloven i hvert fald ikke var i overensstemmelse med grundlovens ånd. Vort forslag tilsigter at få valgloven bragt i overensstemmelse både med grundlovens bogstav og med dens ånd.

Spærrereglernes praktiske virkning har vist sig meget uheldige, ja, helt urimelige. Hvis disse regler ikke var blevet indført i

1953, ville f. eks. de uafhængige med deres 53 000 stemmer have opnået 4 mandater i 1957. Imidlertid bevirkede spærrereglerne, at disse mandater gik med 2 til socialdemokratiet, 1 til de radikale og 1 til de konservative — og det havde jo ikke netop været de vælgeres mening, som stemte på de uafhængige. Dette er med rette blevet kaldt mandattyveri; og tyveri bør naturligvis ikke tolereres, men stoppes. Endnu et grelt tilfælde vil jeg gerne nævne, fra 1957. Da blev kommunisten Alfred Jensen i Århus valgt på stemmer på de uafhængige. Så meningsløst kan det hele blive med disse spærreregler.

Da de 60 000 stemmer, som spærrereglen kræver for repræsentation, er et tilfældigt valgt tal og derfor af de politiske magthavere til enhver tid kan ændres til et andet, større eller mindre, men lige så tilfældigt tal, ønsker vi det tilfældige fjernet og erstattet med det saglige. Vi foreslår derfor, at ethvert parti, som enten har opnået et kredsmandat, eller som i hele landet har opnået mindst lige så mange stemmer som det gennemsnitlige antal gyldige stemmer, der i landet taget som helhed er afgivet pr. kredsmandat, bliver repræsenteret i tinget. Først da kan man tale om virkelig vælgerindflydelse og folkestyre, og dermed er der skabt ro og respekt om valgloven, for så er den i overensstemmelse med grundloven, og det må dog være aldeles afgørende.

Hvad angår det sidste forslag vedrørende bidrag til politiske partier, vil jeg sige, at når vi har ønsket om, at politiske partier ikke må modtage bidrag fra faglige organisationer, hvoraf medlemskab er rent fagligt betinget, er det, fordi mange organisationsmedlemmer gennem sådanne bidrag faktisk tvinges til at give økonomisk støtte til fremme af en politik, som de i mange tilfælde er modstandere af. For de fleste arbejdere er det jo f. eks. sådan, at betingelsen for at få arbejde er, at de er medlem af en fagforening, og når fagforeningerne så yder betydelige økonomiske bidrag til socialdemokratiet, vil det altså sige, at en betingelse for arbejde faktisk er knyttet sammen med pligten til at yde bidrag til et politisk parti, som vedkommende organisationsmedlem måske er modstander af. Sådanne betingelser for arbejde har ikke

[Iver Poulsen.]

noget med frihed og det, vi her i landet forstår ved demokrati, at gøre, og derfor har vi stillet vort forslag.

Forholdet er noget lignende med hensyn til Arbejdsgiverforeningen, idet dennes medlemmer i mange tilfælde med rette kan hævde, at deres medlemskab er en forudsætning for deres erhvervs trivsel og opretholdelse, og der er da også fra medlemmer af Arbejdsgiverforeningen offentligt protesteret mod denne sammenblanding af faglige og politiske interesser.

Når nu de faglige organisationers støtte kun ydes til bestemte store politiske partier med stor politisk indflydelse, er disse tilskud, set fra et demokratisk synspunkt, absolut et tvivlsomt gode, idet man ikke kan se bort fra, at den, der råder over de største midler, altså den rigeste, kan tilløbe sig politisk indflydelse på den fattiges bekostning — for vi er jo alle sammen klar over, at det koster penge at drive politik. Bidrag til politisk arbejde og politiske partier bør naturligvis være noget helt frivilligt, og hvis de faglige organisationer ønsker at støtte politiske partier, bør de naturligvis indføre et tvungent fagligt kontingent og et frivilligt politisk bidrag.

Med hensyn til det forslag til lov om ændringer i folketingsvalgloven, som den høje regering har fremsat, skal jeg kun knytte et par bemærkninger til forslaget § 1, punkt 16, som handler om syges adgang til at afgive stemme. Vi kan ikke give tilslutning til, at vælgere, som på valgdagen er indlagt på offentlige eller private sygehuse eller offentlige helbredelsesanstalter, får adgang til at stemme, fordi vi mener, at der herved begås uret mod de vælgere, der ligger syge rundt omkring i hjemmene. Men selv om vi ikke kan give forslaget vor tilslutning, vil jeg alligevel gerne spørge den højtærede indenrigsminister, om det er meningen, at kun oppegående patienter skal kunne stemme — der står nemlig i forslaget, at partierne kan stemme hos sygehusets eller helbredelsesanstaltens inspektør, hvilket formentlig vil sige på inspektørens kontor — eller er det meningen, at de sengeliggende patienter skal køres op, ned eller hen på kontoret for at afgive deres stemme? I sidstnævnte tilfælde vil

det betyde en sådan arbejdsforøgelse for sygehusets personale og en sådan uro, at jeg finder anledning til at advare imod helt at se bort fra de lægelige betænkeligheder ved en sådan uro og forstyrrelse. Idet jeg ærligt erkender min uvidenhed, vil jeg også gerne spørge den højtærede minister om, hvad der i denne lovs forstand forstås ved offentlige helbredelsesanstalter. Endelig vil jeg gerne spørge: hvorfor skal patienter på private klinikker, hvor der findes en overlæge eller oversygeplejerske, som nok kunne være valgleder lige så vel som en sygehusinspektør, ikke også kunne afgive deres stemme på klinikken? Sådanne privatklinikker lader sig meget let afgrænse fra private sygehuse, hvilehjem og pensionater.

Arne Bertelsen: Som det lige er nævnt, er mit parti modstander af at give patienter på hospitaler og på offentlige helbredelsesanstalter adgang til at stemme ved folketingsvalg. Man må nok kunne gå ud fra, at ulykkestilfælde og sygdom og alderdomssvækkelse rammer de forskellige politiske opfattelser nogenlunde lige, og at der derfor ikke hidtil er øvet nogen uretfærdighed. Hvis det derimod nu skal være sådan, at man ikke kan stemme, fordi man er indlagt på privat hospital eller privat sygehjem — altså selv er villig til og i stand til at betale for sin kur og pleje — betyder dette forslag en oplagt diskriminering. Enten må det være ingen eller alle. I denne forbindelse kunne det være rimeligt at forbyde henvendelser til patienter eller alumner på alderdomshjem o. lign., det være sig på statsministerielt papir — hvad allerede er påtalt af ombudsmanden — eller på privat papir, og tillige at forbyde vælgerforeninger at afhente gamle til afstemningsstederne. Hvis ældre vælgere virkelig har et ærligt ønske om at afgive deres stemme, findes der såmænd nok en udvej derfor.

Sindssygehospitalerne, som nu kaldes statshospitaler, og åndssvageanstalter er jo også offentlige helbredelsesanstalter. Skal man så også stemme dér? Det må vel være lovforslagets mening. Som bekendt er langt fra alle sindssyge eller åndssvage umyndiggjort og har derfor bevaret deres valgret. Må jeg i den forbindelse citere Alf Ross: „Dansk Statsforfatningsret“, bind I, side 253. Der står:

[Arne Bertelsen.]

„Det kunne vel ud fra dette synspunkt være rimeligt at udelukke enhver, der på grund af åndelige defekter eller af anden årsag er uskikket til at varetage sine anliggender. Han synes da så meget mindre skikket til at varetage almenhedens. Valgretsudelukkelsen må imidlertid af tekniske grunde være knyttet til et skarpt kriterium. Man har derfor valgt at knytte den til stedfunden *umyndiggørelse*, grdl. § 29 (I). Den retstekniske forskydning vil dog medføre, at langt fra alle inkapable udelukkes. Det er nemlig langt fra alle sindssyge, åndssvage og andre defekte, der umyndiggøres. Dette institut bringes som regel kun i anvendelse, når vedkommende råder over formue af nogen betydning.“

Professor Alf Ross fortsætter:

„På den anden side kan forskydningen også medføre udelukkelse, der er mindre velbegrunder, især når umyndiggørelsen skyldes legemlig mangel, sygdom eller anden skrøbelighed.....“

Værgebeskikkelse, der ikke er forbundet med umyndiggørelse, er uden betydning for valgretten.“

Med andre ord, efter det foreliggende lovforslag vil et stort antal patienter på statshospitaler og åndssvageanstalter blive valgberettigede, og efter forslaget skal der gives dem adgang til at afgive deres stemmer. Disse patienter skal måske også have brev fra statsministeriet.

Indenrigsministeren (Hans R. Knudsen): Jeg vil gerne takke for den tilslutning, der er givet de lovforslag, jeg har fremsat. Jeg tør vel antyde, at debatten om de foreliggende lovforslag ikke alene har været en forhandling om forslagernes indhold, men en debat om en række valglovsspørgsmål, som naturligt dukker op, når valgloven skal ændres. Jeg finder det helt rimeligt og rigtigt, at alle disse problemer tages op ved lovforslagernes første behandling. Jeg finder det også rimeligt, at det udvalgsarbejde, der må følge efter, kommer til at omfatte de problemer, der her er rejst. Så vidt jeg har kunnet følge den lange debat, har tilslutningen praktisk talt været enstemmig, måske med meget små forbehold på enkelte punkter, og dem skal jeg komme ind på.

De problemer, som har været rejst, og som ikke er omfattet af lovforslagene — jeg har noteret dem ned i al hast for at få et lille rids over, hvor vidtspændende de egentlig er — har drejet sig om mange spørgsmål. De har drejet sig om afstemningens afslutning, om det skal være kl. 20 eller kl. 21; de har omfattet afstemning gennem brevstemmer før indlæggelse på hospital; de har vedrørt metoden for optælling af stemmer, som den er fastsat i valgloven, og endvidere angået spørgsmålet, om valgdagen kunne henlægges til en søndag. Der har desuden været det store problem om ændringer i opstillingskredsene eller fuldstændig ophævelse af en opstillingskreds, og man har nævnt selve forholdstalsvalgsmåden. Så har man endelig drøftet de to store problemer: spærrereglerne og syges adgang til at stemme.

Jeg vil gerne først knytte nogle bemærkninger til diskussionen om adgang for syge vælgere til at afgive stemme. Jeg lagde mærke til, at det ærede medlem hr. Harald Nielsen sagde så afgjort, at hvis man ikke kunne tage syge i hjemmene med, bør andre syge ikke have adgang til at stemme. Jeg er ked af, at denne udtalelse faldt så kategorisk. Der kan i høj grad være grund til at overveje og afveje, hvor langt man kan gå med det skridt, som jeg tror vi alle sammen ønsker at tage: at give syge mennesker adgang til at stemme. Jeg er helt enig i de synspunkter, som det ærede medlem hr. Poul Sørensen gjorde gældende netop om forholdet mellem adgangen for syge til at stemme og bevarelsen af den hemmelige afstemning i størst mulig udstrækning. Det er vel dér, problemet melder sig for os alle sammen. Vi vil gerne give så mange syge som muligt adgang til at stemme. Jeg tror heller ikke, man ønsker at afvise problemet bare med en bemærkning, som jeg også hørte under debatten her i eftermiddag, om, at sygdom rammer jo inden for alle partier, og at det er nogenlunde ens, hvor mange stemmer partierne må afgive på grund af syge vælgere. Det er ikke tilfredsstillende for de syge selv. Der er mange syge mennesker — det ved enhver, som har haft forbindelse med patienter på en valgdag — som det har gjort ondt, at de ikke var i stand til at komme hen og afgive stemme. Derfor har jeg opfattet diskussionen her

[Indenrigsministeren.]

sådan, at vi nu må have pligt til virkelig at overveje, hvor langt man finder det forsvareligt at gå uden at bryde princippet om hemmelig afstemning.

Hertil vil jeg føje, at den opfattelse, som det ærede medlem hr. Aksel Larsen har fået af bestemmelsen om syges adgang til at stemme, ikke er rigtig. Der står i lovforslaget, at på hospitalerne kan vælgerne få adgang til at stemme hos inspektøren. Der står ikke noget om, at afstemningen skal foregå på inspektørens kontor. Dette kan tillige være svar til det ærede medlem hr. Iver Poulsen, som spurgte, om kun oppegående patienter skal kunne stemme. Det er netop en forudsætning, når udtrykket „hos sygehusets eller helbredelsesanstaltens inspektør“ er benyttet, at det skal være muligt for inspektøren at gå ind på sygestuerne og modtage stemmer, så at også patienter, som ikke er oppegående, f. eks. patienter med brækket ben eller lignende, kan få lov til at stemme på sygestuen.

Det ærede medlem hr. Iver Poulsen efterlyste en fortolkning af udtrykket „offentlige helbredelsesanstalter“. Det er lovforslagets mening, at der ved offentlige helbredelsesanstalter også skal kunne forstås alderdomshjem og deres sygeafdelinger. Derimod er der en begrænsning, hvad angår de private klinikker, ikke ud fra et ønske om ikke i så stor udstrækning som muligt at tage dem med, men fordi i hvert fald jeg mener, at det vil være uhyre vanskeligt at skelne navnlig mellem små private klinikker og hjemmene.

Der er fremsat nogen kritik mod den bemyndigelse, der foreslås givet indenrigsministeren til at følge de ændringer, der successivt sker i kommuneinddelingen, op med ændringer i valgloven. Jeg tror, det var det ærede medlem hr. Harald Nielsen, der ikke ønskede at give en sådan bemyndigelse, og det ærede medlem hr. Poul Sørensen ville gerne se nærmere på bemyndigelsen. Den er ikke sat ind af lyst til fra min side at træffe afgørelse om sådanne

kommunegrænseændringer; men når det faktisk er sådan, at alle de ændringer, der i perioderne mellem valglovens revision foretages i kommunegrænser, altid ved den første revision af valgloven bliver optaget i valgkredsinddelingen, synes jeg det var mere rimeligt at have en bemyndigelse, hvorefter sådanne reguleringer kunne indføres i valgloven, efterhånden som de fandt sted, og at vi ikke som i dette forslag skal opsamle 7 års reguleringer til indsættelse i valgloven. Det sker jo hver gang på en sådan måde, at ingen gør indsigelse mod de reguleringer, der er foreslået.

Herudover har jeg ikke bemærkninger at gøre, fordi diskussionen har drejet sig om de mange punkter, hvorom der ikke står noget i valglovsforslaget, men som jeg går ud fra vil danne grundlaget for et indgående arbejde i folketingsudvalget.

Jeg har dog endnu en enkelt bemærkning til det ærede medlem hr. Poul Sørensen, der henviste til nogle udtalelser af statsministeren. Jeg opfattede det således, at det ærede medlem mente, at statsministeren havde givet kravene om lempelser i spærreglerne medhold. Jeg tror ikke, det ærede medlem skal lægge mere i statsministerens ord, end de faktisk indeholdt. Ikke mindst på baggrund af den diskussion, man har ført i dag, hvor man har diskuteret spærregler ud fra mange synspunkter, med henblik på de muligheder, der foreligger for at anvende spærregler af forskellig art, tror jeg at kunne fastslå, at der er enighed om, at de gældende spærregler skal revideres; men jeg tror også, at vore tanker vedrørende en sådan revision er så vidt forskellige, at det vil være gavnligt for at nå til et fornuftigt resultat — her mener jeg ikke mindst et resultat, der kan samle den bredest mulige tilslutning — at lade hele denne debat indgå i det udvalgsarbejde, som først virkelig kan kulegrave hele problemet.

Aksel Larsen: Jeg ønsker kun at sige til den højtærede minister, at hvis jeg har gjort mig skyldig i en misforståelse, tror jeg

[Aksel Larsen.]

ikke, det er min skyld. Der står i lovforslaget, at syge på sygehuse kan få lov at stemme hos inspektøren. Det kan jo kun opfattes som sigtende til en bestemt geografisk lokalitet. Hvis der havde stået: ved inspektørens foranstaltning, så ville jeg ikke have misforstået det. Jeg tænker, vi ændrer det i den retning.

Jeg er blevet gjort opmærksom på, at jeg ved slutningen af min tale sagde, at vi med iver ville gå ind i arbejdet for at gøre disse lovforslag til lov. Det har man misforstået sådan, at vi ville gå ind i udvalget med iver. Det vil vi også, også med det ærede medlem hr. Iver Poulsen, hvis det skulle lykkes at få ham ind i udvalget. Jeg ved godt, at det er rigelig sent at komme med det, men jeg er af den mening, at i de fleste tilfælde, i hvert fald hvis det drejer sig om væsentlige sager, hvis det drejer sig om det, jeg vil kalde hjerteangående for partierne, bør man indrette det sådan, at et parti, uanset dets størrelse, er med i udvalgsarbejdet om lovforslag, fremsat af partiet. Jeg tillader mig derfor at rette det spørgsmål til ordførerne for de øvrige partier, om de ikke kunne tænke sig, at vi i dette tilfælde — da jeg formoder, at intet af de udvalgsberettigede partier ønsker at afgive noget af sine mandater i det kommende udvalg — udvider udvalget til 18 medlemmer, således at det 18. mandat i udvalget tilfaldt partiet de uafhængige. Jeg kan ikke konkret stille forslag om et 18 mands udvalg, for hvis jeg gjorde det, ville følgen blot blive, idet de 18 fordeles efter forholdstalsvalg mellem grupperne her i tinget, at de uafhængige heller ikke fik det 18. mandat. Jeg agter derfor ikke at gøre noget sådant, men jeg kommer med denne henstilling.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Holger Eriksen: Jeg foreslår, at de 3 lovforslag henvises til det udvalg, som tinget har besluttet at nedsætte angående forslag til lov om ændring af valgretsalderen til folketinget.

Uden forhandling eller afstemning
vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget Helge Larsen har meddelt mig, at han ønsker til finansministeren at stille følgende spørgsmål:

„Hvilke oplysninger kan finansministeren give om reglerne for offentliggørelse af afgørelser, truffet i sager, hvor der foreligger skattesvig?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 27. januar, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om ændring af valgrets-

alderen til folketinget,

forslag til lov om ændring i lov om valg til folketinget,

forslag til lov om ændringer i lov om valg til folketinget [af Iver Poulsen m. fl.]

og

forslag til lov om ændring i lov om kommunale valg.

2) *Første behandling af:*

Forslag til lov om personnavne.

Mødet hævet kl. 16⁵².

24. møde.

Fredag den 27. januar kl. 13.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til lov om ændring af valgrets-
alderen til folketinget,

forslag til lov om ændring i lov om valg
til folketinget,

forslag til lov om ændringer i lov om valg
til folketinget [af Iver Poulsen m. fl.]

og

forslag til lov om ændring i lov om kom-
munale valg.

Valgt blev: *Holger Eriksen, Ditlevsen, Andreas Hansen, Ove Hansen, Per Hækkerup, Lars M. Olsen, Henning Rasmussen, Edel Saunte, Baumsgaard, Harald Nielsen, Henry Christensen, Jens Chr. Christensen, Erik Eriksen, Poul Sørensen, Haunstrup Clemmensen, Thestrup og Aksel Larsen.*

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om
personnavne.

Astrid Skjoldbo: Dette lovforslag om personnavne er i det store og hele baseret på en betænkning, som et sagkyndigt udvalg har arbejdet med siden 1952, og et tilsvarende arbejde har været udført i Norge og Sverige. Det er sikkert en fortjenstfuld gerning at søge at bringe en vis orden i de lidt tilfældige love og forordninger, der findes på dette område.

Lovforslagets § 1 bestemmer, at børn født i ægteskab ved fødslen får faderens slægtsnavn, men der gives barnet adgang til ved anmeldelse til ministerialbogen at antage moderens pigenavn. Dette er en ny bestemmelse, men egentlig synes jeg, ganske god. De senere tiders navnelovgivning har i ikke ringe grad haft til formål at afskaffe de mange sen-navne, som jo ofte nærmest kan være et pseudonym.

Måske burde man være gået endnu videre og have givet forældrene lejlighed til straks ved fødslen at kunne bestemme, hvorvidt barnet bør bære faderens eller moderens slægtsnavn. Det ville navnlig være praktisk i tilfælde, hvor moderen ved ægteskabets indgåelse bestemmer sig til at beholde sit eget slægtsnavn. Det ville også være praktisk i de tilfælde, hvor faderen har et sen-navn, men moderen et mere eller mindre almindeligt navn; og for de mennesker, der måtte synes, at det ville være at gå for vidt eller for langt i kønnenes ligeberettigelse, kan man blot henvise til underbilag I til bilag 1 i betænkningen. Her gives der en lang række eksempler på, at børn har antaget moderens slægtsnavn, og at der altså er historisk tradition for, at dette har kunnet lade sig gøre i familier med gode borgerlige traditioner i dette land og tilsyneladende uden konsekvenser for den bestående samfundsorden. Jeg nævner navnene: Barfod, Brun, Blicher, Fabricius, Koch, Monrad, Pontoppidan, Rosenstand blandt mange andre, navne, som måske var forsvundet, om ikke børnene havde optaget moderens slægtsnavn. Om det så er praktisk eller ej, at søkende gennem denne bestemmelse kan få forskellige slægtsnavne, skal jeg ikke blande mig i, men jeg vil bare anføre, at der i vore dage findes masser af familier, hvor børnene har forskellige slægtsnavne, hovedsagelig hvor børnene er halvøstkende, f. eks. fordi en af forældrene tidligere har været gift og har sine særbørn med i det nye ægteskab.

Set ud fra barnets tarv har dette lovforslag 3 gode nyheder, som jeg gerne vil sige et par ord om.

Børn født uden for ægteskab får nu altid moderens navn, uanset om hun er ugift eller gift eller har været det. Man kunne måske nære nogen betænkelighed ved den stærke understregning af, at børn født uden for ægteskab skal tillægges moderens aktuelle navn, og at moderen først på et senere tidspunkt, når faderskabet er fastslået, kan give barnet faderens navn. Imidlertid har jeg gennem mødrehjælpen fået at vide, dels at langt de fleste mødre for tiden ønsker, at deres barn skal bære deres eget navn — det var lidt anderledes for omkring 10 år siden — dels at det i almindelighed vil tage 3-4 måneder at få faderska-